

Талғат ТЕМЕНОВ:
ЕЛДЕН КЕТУ
ЕТЕК АЛЫП БАРАДЫ

7-бет

ПЕЛЕМЕН
ОЙНАҒАН
«ПЕРІ»...

14-бет

ФЕНОМЕН
СТЕПНОГО
ЛЕЧЕНИЯ

13-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№43 (861), 4 қараша, 2019 жыл

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ САЛАСЫН ҚАЛАЙ САУЫҚТЫРАМЫЗ?

Ашығын айтсақ, бұл жаза-жаза әбден жауыр болған тақырып. Бірақ, бұған қайта-қайта оралмаса тағы да болмайды, маңызды саланы меңдеген «сырқат» соған мәжбүрлейді. Мыңдаған адамдар дұрыс емделуге мүмкіндігі болмай, жарық дүниемен қоштасып жатыр. Оның себептерін сарапшылар мен мамандар жылдар бойы айтып та, көрсетіп те келеді. Сала басшысын ауыстыру керек, бюджеттен көбірек қаржы бөліп, дәрігерлердің жалақысын көтеру қажет деген ұсыныстар жиі айтылады. «Біздегі осы саланы қаржыландыру көлемі артта қалған Африка елдерінен аса қойған жоқ» - деп сымсыз салыстырулар арқылы ауыр сын айтқандар да бар.

3
бет

ОЙШЫЛ

Қазақ халқы дарқан дарындарға кенде емес. Солардың бірі, бірі емес-ау, бірегейі – жиырмасыншы ғасырдың соңы мен жиырма бірінші ғасырдың басында өмір сүрген заңғар жазушы Әбіш Кекілбаев. Ұлы даланың алыс түкпіріндегі бір аулында өмірге келген жас талапкер әдебиеттегі алғашқы адымын өлең жазудан, жаңадан шығып жатқан шығармаларға пікір білдіруден бастап, өз дәуірінің ұлы жазушысына айналды.

8-9
бет

Абзал ҚҰСПАН:

ИСЛАМ ӘЫШЕВ АҚТАЛДЫ!

СОТ АҚТАР-АҚТАМАС, ҚОҒАМ
АЛДЫНДА АҚ ЕКЕНІН ДӘЛЕЛДЕДІ

5
бет

САЛАФИЗМ РАСПРОСТРАНИЛСЯ В КАЗАХСТАНЕ ЧЕРЕЗ ИМАМОВ?

В последнее время произошли события, которые в известной мере подорвали основу религиозного радикализма, экстремизма, «романтизма», показали и раскрыли во всей «красе» современный «всемирный халифат». Это поражение Исламского государства Ирака и Леванта (ИГИЛ), провозглашенного в 2014 году как всемирный халифат с шариатской формой правления. После поражения ИГИЛ начался возврат казахстанцев из Сирии.

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ ҮШІНШІ КЕЗЕККЕ АУЫСТЫРУ НЕ СҰМДЫҚ?

Тәуелсіздіктің отыз жылдайын тарих еншісіне бердік. Енді саяси-әлеуметтік өмірдің жаңа кезеңіне аяқ басайық деп отырмыз. Мен бұл арада өзімнің рухыма жақын екі мәселені айтқым келіп отыр. Ол ел Президентінің мына бағыттағы тапсырмалары.

6
бет

10
бет

БАРЛЫҚ ШЕШІМДЕРДЕ ХАЛЫҚТЫҢ ПІКІРІ ЕСКЕРІЛУІ КЕРЕК

Алматыға іссапармен келген ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев мегаполисті дамыту мәселелері жөнінде кеңес өткізді. Мемлекет басшысы инвестиция тарту, жаңа жұмыс орындарын ашу, инфрақұрылымды дамыту, шағын және орта бизнестің өркендеуіне жағдай жасау, сондай-ақ экологияны қорғау әкімдердің жұмысындағы негізгі көрсеткіш екенін баса айтты.

Мемлекет басшысы қаланың индустриялық аймағында 33 компания тіркелгенін және 156 миллиард теңгеден астам инвестиция салынғанын мысалға келтірді. Сонымен қатар Президент аталған аймақ құрылған 7 жыл ішінде небары 6 жаңа кәсіпорын іске қосылғанын, биыл тек 1 шағын зауыт қана жұмыс істей бастағанына назар аударды. Жұмыссыздық проблемасын, медициналық қызмет көрсету ісін жақсарту қажеттігін, сондай-ақ, жалпы білім беретін мектептер мен балабақшалардағы орын тапшылығын ерекше атап көрсетті.

Кеңес барысында Қасым-Жомарт Тоқаев қаланың эко-

логиялық ахуалы мен ауаның сапасына баса мән берді. Ол қоғамдық көліктерді газға және басқа да жанармайдың экологиялық түрлеріне көшіру ісін аяқтауды, қаланың жеке секторларын және қала маңы аймағын газдандыруды жүзеге асыруды, ағаштарды, алма бақтарын зансыз отау мәселесіне бақылау орнатуды, сондай-ақ, қаланы көгалдандыру және Алматы апортын қайта қалпына келтіру жұмыстарын қалдандыруды тапсырды. Президент өз сөзінде Көкжайлау тау шаңғысы курортын салу мәселесін де көтерді. «Бұл мәселеге қайта-

қайта оралмау үшін осы жобамен айналысуға тыйым саламын. Оның үстіне барлық кәсіби экологтар да оған қарсы шығуда» — деген Мемлекет басшысы барлық шешімдер халықтың пікірін ескере отырып қабылдануы қажет екеніне баса назар аударды. Сөйтіп көптен бері «көкпарға» айналған «Көкжайлау» тау-шаңғы кешені құрылысына қатысты дау-дамайға соңғы нүкте қойылғанын сияқты. Қала тұрғындарының қауышына орай, табиғаты тамылжыған «Көкжайлау» тойымсыздардың ажал тырнағына ілінбей, бұл жолы аман қалды.

«АБАЙ» ЖӘНЕ «ӘЛ-ФАРАБИ» МЕМЛЕКЕТТІК СЫЙЛЫҚТАРЫ ТАҒАЙЫНДАЛАДЫ

2020 жылы алғаш рет «Абай» және «Әл-Фараби» мемлекеттік сыйлықтары табыс етіледі. Бұл туралы Абайдың 175 және Әл-Фарабидің 1150 жылдық мерейтойларын дайындау және өткізу жөніндегі мемлекеттік бірлескен комиссия отырысында белгілі болды.

Комиссия отырысында жазушы Роллан Сейсенбаев «Абай» және «Әл-Фараби» мемлекеттік сыйлықтарын тағайындауды ұсынған еді. «Абай жылы болғандықтан «Абай» сыйлығын беру керек. Ол үлкен, мықты сыйлық болсын. Ғалымдарға «Әл-Фараби» сыйлығын беру қажет. Бұл Абай мен Әл-Фарабига түкте қажет емес. Ол бізге керек», — деді жазушы. Осы орайда, отырысқа төрағалық етіп отырған ҚР Мемлекеттік хатшысы Қырымбек Көшербаев Мемлекет басшысының тарапынан бұл бағытта арнайы тапсырманың болғанын айтты. «Президент Қасым-Жомарт Тоқаев бізге

келесі жылы міндетті түрде «Абай» атындағы және «Әл-Фараби» атындағы мемлекеттік сыйлықтар тапсыру туралы тапсырма берді. Сіздің ойлаған ойыңызды Президент бізге нақты тапсырма ретінде берген. Сондықтан, бұл мәселе өзі шешімін тауып отыр», — деді Қ.Көшербаев.

ХАЛЫҚ ЖАЗУШЫСЫ «ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЕҢБЕК ЕРІ» АТАНДЫ

Мемлекет басшысы халық жазушысы Әбдіжәмил Нұрпейісовті қабылдап, «Қазақстанның Еңбек Ері» атағының «Алтын жұлдыз» айрықша ерекшелік белгісін табыстады.

Қазақстан Президенті көрнекті жазушының ұлттық әдебиетіміздің өлемдік деңгейге көтерілуіне қосқан елеулі үлесіне тоқталып, қазақ әдебиетінің абызын 95 жылдық мерейтойы қарсаңында еліміздегі жоғары наградамен марапаттағанын атап өтті.

— Сіз халқымызға керексіз. Сондықтан сізге зор денсаулық,

ұзақ ғұмыр, шығармашылық табыс, бақ-береке тілеймін, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Әбдіжәмил Нұрпейісов Мемлекет басшысына алғыс айтып, Тәуелсіз Қазақстанды өркендету жолындағы жұмысына табыс тіледі.

ҚАРЖЫ ЖЫМҚЫРУ ЖАЛҒАСУДА

Бас прокуратура алқасының кезекті отырысында мемлекеттік бағдарламаларға бөлінген қаржы жымқырылған қылмыстық істерді тергеу, тұрғындарды дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету мәселелері талқыланды.

Құзырлы орын өкілдері араны ашылған шенеуніктер мен кәсіпкерлер қаржы жымқыруын әлі де тоқтатпағанын ашық айтты. Бас прокурор құқық қорғау органдарының басшыларының халықтың ақшасын жымқырудың алдын алу үшін қатаң шара қолдануға шақырды. 2017 жылдан бері құқық қорғау органдары терең 6 мыңға жуық қылмыстық істің фигуранттары 66 млрд. теңгені қолды қылған. Сол қылмыстық істердің қазірге дейін 2 685-і сотқа жіберілген.

Отырыста тұрғындарды тегін дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету жағы да сөз болды. Прокурорлардың айтуынша, Үкімет Денсаулық сақтау министрлігінде жүргізілген тексеріс кезінде анықталған құқық бұзушылықтар бойынша ұсынысты қараған. Прокуратураның актілері бойынша 48 тауылымды тұлға жауапқа қаратылып, үшеуі қызметінен кеткен. Алқа отырысына шақырылған денсаулық министрі Елжан Біртанов ахуалды жақсарту үшін

қолданылатын шаралардың жол картасы әзірленіп жатқанын жеткізді. Отырыста министрлікке шетелдердің денсаулық сақтау жүйесін цифрландыру тәжірибесін үйрену ұсынылып, дәрі-дәрмек бағасын белгілеуді ашық ету, сыбайлас жемқорлыққа жол бермеу қажеттігі айтылды.

БУРАБАЙДАҒЫ БАҒА БАС АЙНАЛДЫРАДЫ

Бурабайда демалу Түркиядан неге қымбат? Көптің көкейіндегі бұл сұраққа ОКҚ-да өткен баспасөз мәслихатында Ақмола облысының әкімі Ермек Маржықбаев жауап берді.

«Шынында да, мұндай мәселе бар. Өкінішке қарай, қысқы туризм біздің Шучье-Бурабай демалыс орнында жоғары деңгейде дамымаған. Бүкіл қыс бойғы шығындардың бәрін біз жылдың жазғы екі айында жауып үлгеруіміз керек», — деді Ермек Маржықбаев. Аймақ басшысының айтуынша, өңір студенттері туристік тәжірибе алу үшін шетелде оқып жатыр. Қазіргі уақытта жыл бойы 4-маусымда 20 шақты ірі шара өткізу жоспарланған. Мәселен, қазан айында «Суретшілер слетін» өткізіпті.

Әкім негізгі сұрақтан ауытқып кеткенге ұқсайды. Жылына 20 емес, 100 шара өткізсе де бас айналдырар қымбат баға тұрғанда оған ешкім қатыспайды. Сондықтан демалыс орындарын қарапайым көпшілікке қолжетімді етіп, жергілікті кәсіпкерлердің тәбетін тиіген дұрыс шығар.

БАС ПРОКУРАТУРА ШЕШІМІНЕ НАРАЗЫЛЫҚ ТАНЫТТЫ

ҚР Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі Бас прокуратураның Алматы облысы әкімінің орынбасары Бағдат Манзоровқа қатысты қылмыстық істі жабу шешіміне наразылық танытты. Бұл туралы аталған агенттіктің 1-департаментінің басшысы Қанат Сүлейменов мәлімдеді.

«Фактілерге сүйенуіміз керек. Бізге агенттікке екі азаматымыз жүгінді. Олардың шағымдарын сотқа дейінгі тергеудің бірыңғай тізіліміне тіркеп, тергеуді бастадық. Бұл бірінші факті. Екінші факті, қылмыстық істі тергеу барысында Бас прокуратура талап етті және қылмыс ізінің болмағаны үшін топтатты. Қазіргі уақытта бұл шешімнен келіспейтіндігімізді және оған қарсылық білдірдік. Қазір ол Бас прокурордың қарауында жатыр, — деді ол агенттіктің алқа мәжілісі барысында БАҚ өкілдеріне берген сұхбатында. Осы орайда ол тергеудің мән-жайы құпия екендігін, оны прокуратура органдарының келісімімен ғана жариялауға болатындығын айтты. Сонымен қатар, департамент басшысы Бас прокурор тарапынан агенттікке заңдылықты бұзуға жол берген қызметкерлерді тәртіптік жауапкершілікке тарту туралы ұсыным түскендігін растады. Бұл істі әрі-бері тартқан қос құқық қорғау орындары ісіндегі текетірес немен аяқталары белгісіз.

БИЗНЕСКЕ ГРАНТТАР БЕРІЛДІ

Елорданың 63 кәсіпкері «Бизнестің жол картасы -2020» бағдарламасы шеңберінде өз бизнес-идеяларын жүзеге асыруға гранттар алды.

Қалалық Инвестициялар және кәсіпкерлікті дамыту басқармасының мәліметіне сәйкес, өткен жылмен салыстырғанда бизнес-жобалар 2,6 есеге өскен. 2018 жылы грант 24 кәсіпкерге берілсе, биыл олардың саны 63-ке жетті. «Гранттар өз ісін жаңадан бастап жатқан 29 жасқа дейінгі жас кәсіпкерлерге, 50 жастан асқан

әйелдер, мүгедектерге берілді. Мемлекеттік қолдауға ие болған кәсіпкерлер негізінен тауар өндіру, бизнес, киім, тіпу, ақпараттық технологиялар, таспа ісі, ғылым, сәулет және қызмет көрсету саласында жұмыс істейтіндер», — деді әкімдіктен. Айта кетейік, шағын және орта кәсіпкерлікті дамытуға республикалық бюджеттен — 128 млн. теңге, сондай-ақ Жастар жылына орай «Бизнестің жол картасы - 2020» бағдарламасы бойынша (29 жасқа дейінгі жас кәсіпкерлерді қолдауға) қосымша 75 млн. теңге бөлінді.

ҚОҚЫС ТА ҚАЛТАНЫ ҚАҒАДЫ

Қоқыс тарифін көтермеген жағдайда елімізде тұрмыстық қатты қалдықтар мәселесі шешілмейді. Бұл туралы «Қазақстанның қалдықтарды қайта өңдеу стратегиясы» тақырыбында өткен Франция Палатасының форумында Экология, геология және табиғи ресурстар вице-министрі Ахметжан Пірімқұлов мәлімдеді.

Оның айтуынша, ТМД-дағы ең төмен тарифтер біздің елде. Алматы қаласы ғана қоқыс шығару тарифін 549 теңгеге көтерді. Астанада бұл 246 теңге. Алматы қаласындағы тарифте қоқыс шығарумен қатар қайта

өңдеу тарифі бар. Қоқыс тарифін көтермеген жағдайда елімізде тұрмыстық қатты қалдықтар мәселесі шешілмейді.

Біз шетелге еліктеу «ауруынан» артыла алмай қойдық. Жанармай, электр қуаты тағы басқа қызметтерді көтергенде осыны сылтауратады. Біздің үкімет халықтың қалтасын қағу жағын ғана қарастырып дағдыланған. Әрбір тауардың, әрбір қызметтің нақты өзіндік құны болуы керек. Тұрғындардан алынған тұрмыстық қоқысты өндегенде қаншама пайда табуға болады, ол жағы неге ескерілмейді. Тұрғындар өз кезегінде сол үшін кәсіпкерлерден ақы талап етуге құқылы емес пе?

Адам баласы үшін өмірден қымбат ештеңе жоқ. «Денсаулық – зор байлық» деп босқа айтылмаған, оның қасында миллиардаған ақша мен тонналар алтын да түкке тұрмайды. Өмір сүру үшін денсаулық керек, бұл дәлелдеуді қажет етпейтін табиғи заңдылық. Сондықтан, қандай ел болса да алдымен өз адамдарының денсаулығын бірінші кезектегі стратегиялық маңызы зор мәселе ретінде қарастырады. Біздің елімізде де осы салаға қыруар қаржы бөлінеді, бірақ одан шығар нәтиже көңіл көншітпейді. Here?..

сына қызмет ауыстырған. Қазір бұл іс бойынша арнайы жұмыс комиссиясы құрылып, Әнуар Аманов уақытша қызметінен шеттетілген. Мұндай жағдайлардың жиі кездесетінін дәрігерлердің өздері де жасырмай отыр. Денсаулық сақтау саласының білгірлері қазір ротация бағдарламасының аясында ауруханалар мүмкіндігінше наукастан көбірек ақша шығаруды көздейтінін ашық айтты. Ізбасқан Аймағанбетов, Денсаулық сақтау ісінің үздігі: — Ауырған адамға пайдасы тиетін дәрілерді жазып беру керек. Сосын оның тағы бір кемшілігі бар. Бұрын дәріхананың барлығы үкіметке қарады ғой, ал қазір барлығы жекеменшік. Сосын

кемеге «шаруашылық жүргізу құқығындағы коммуналдық кәсіпорын» деген «құйрықты» кім жалғап жіберген? Онсыз да жанын қоярға жер таппай келген науқастардың мұны оқығанда түсіну үшін шақшадай басы шарадай болары сөзсіз. Адам түсініп болмас атауы өз алдына, оған қоса мемлекеттік медициналық мекемені сауда-саттық орнына айналдыруға жол ашып тұрған жоқ па? Былайша айтқанда қандай қосымша шаруашылық жүргіземін десе дерікті. Демек, дәрігерлердің дәрі-дәрмекті сатып, қызметін ақылы етіп жартылай бизнесменге айналуына алдымен өзіміз кінәліміз, мемлекеттік қызмет пен коммер-

сау қазір тек қана ақылы қызметке айналған. Ақша бермесеңіз хирургртер қолына пышағын алмайды. Сонда олар негізгі қызметі үшін айлық алмайтын болғаны ма? Ал заң бойынша бұл қызмет тегін көрсетілуі керек. Сол сияқты, зертханаларда да ақша талап етеді. «Біз де ондай құрылғылар жоқ» деп басқа бір, көбінесе жекеменшік мекемелерге жібереді. Оған бәрған соң міндетті түрде ақша төлейсіз. Бізде кейбір жекелеген ауру түрін емдейтін дәрігерлер жетіспейді. Бұл жерде де өзгелердің қызметіне жүгініп тағы да ақша төлейсіз. Ал сол медициналық құрал-жабдықтар мемлекеттің яғни халықтың ақшасына сатып алынған жоқ па?

кеткен-ді. Шекара асқан алаяқпен бірге медициналық сақтандыру қорындағы 150 миллион теңге де құмға сінген судай жоқ болды. Ол кезде 150 млн. теңге қомақты қаржы есептелетін.

Ашығын айтсақ, бұл жаза-жаза әбден жауыр болған тақырып. Бірақ, бұған қайта-қайта оралмаса тағы да болмайды, маңызды саланы меңдеген «сырқат» соған мәжбүрлейді. Мыңдаған адамдар дұрыс емделуде мүмкіндігі болмай жарық дүниеге көпашып жатыр. Оның себептерін шарташылар мен мамандар жылдар бойы айтып та, көрсетіп те келеді. Сала басшысын ауыстыру керек, бюджеттен көбірек қаржы бөліп, дәрігерлердің жалақысын көтеру қажет деген ұсыныстар жиі айтылады. «Біздегі осы саланы қаржыландыру көлемі артта қалған Африка елдерінен аса қойған жоқ», — деп сиымсыз салыстырулар арқылы ауырсын айтқандар да бар. Әрине, маңызды саланы шөміштен қыспай лайықты қаржыландыру керек, дәрігерлерді материалдық ынталандыру арқылы лайықты жағдай жасағанымыз құптарлық ұсыныс, оған ешкімнің қарсылығы жоқ. Бірақ, біздегі тәжірибе көрсетіп отырғандай қанша қаржы көп бөлінсе оны ұрлау да сонша өсетінін ұмытпағанымыз жөн. Министрді ауыстырғаннан жағдай жөнделетін болса басшысы екі жылға жетпей көпшіліктің талабы бойынша қызметінен кететін біздің білім саласы әлдеқашан әлемде бірінші орынға шығар еді ғой. Ұсыныс айтушылардың медицина саласын қайткен күнде де сауықтыру керек деген ниеттері дұрыс, бірақ біз мәселенің түп-төркініне бойлай алмай, бергі бетінде қалқып жүрміз «сырқаттың» негізгі диагнозын қоя алмай жатырмыз. Ауруын дұрыс анықтамасақ, оны емдей де алмаймыз.

Елімізде жылдар бойы орын алып келе жатқан мына бір жағдайға назар аударып көрелікші. Айталық, қала немесе облыс әкімі ауысып, жаңа басшы келді делік. Бір ай өтпей жатып орынбасарлар мен қаладағы медицина, білім және басқа да сала басшыларын ауыстыру басталады, дәлірек айтсақ әкім өз адамдарын тағайындайды. Сонда бұрыннан істеп келе жатқан, саланы жап-жақсы басқарып келе жатқан маманның кенеттен жарамсыз болып қалғаны ма? Әрине, жоқ. Тағы да сол — туыстық, тамыртаныстық, паракорлық пиғылды көреміз. Туыстық балғиен немесе пара беріп орналасқан басшы ешқашан дұрыс жұмыс істемейді, жемқорлыққа салынады. Тіпті бір саланы басқарған адам, мамандығына үш қайнаса сорпасы қосылмайтын өзге бір салаға министр бола салады. Миллиардтап жесе де оған от та жоқ, сот та жоқ. Жоғары жақтан бір қонырау шалынса сот залынан босатып жібереді. Біздің жоғары биліктің өзі осындай үлгі көрсетіп отырған жоқ па? Ал одан кейін төмендегі түрлі саладағы басшыларға кінә артудың өзі артық. «Сынықтан басқаның бәрі жұғады» дейді халықтаналығы. Демек, еліміздегі биліктің ішкі саяси ойындарының әсері денсаулық сақтау саласына да өз салқынын тигізіп отыр деген сөз. Ұлттың саулығын ойласақ денсаулық сақтау саласының өзін алдымен сауықтыру қажет. Ол үшін биліктегі созылмалы «сырқатты» бірінші кезекте емдеу керек...

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ САЛАСЫН ҚАЛАЙ САУЫҚТЫРАМЫЗ?

Алдымен мынаған назар аударалық: Қазақстан Конституциясы, 29-бап.

1. Қазақстан Республикасы азаматтарының денсаулығын сақтауға құқығы бар.

2. Республика азаматтары заңмен белгіленген кепілді медициналық көмектің көлемін тегін алуға хақылы.

3. Мемлекеттік және жеке меншік емдеу мекемелерінде, сондай-ақ, жеке медициналық практикамен айналысушы адамдардан ақылы медициналық жәрдем алу заңда белгіленген негіздер мен тәртіп бойынша жүргізіледі.

Атазанымыздағы ұлтымыздың денсаулығын сақтауға қатысты тайға таңба басқандай анық жазылған ең басты ережесін назарларыңызға арнайы ұсынып отырмыз. Енді оқырмандарымызға бір сұрақ: — Біздің медицина саласы осы заң бабындағы үш тармақтың қайсысын нақты орындап жатыр?.. Дұрыс айтаса, соңғы үшінші тармақты. Соған қарағанда алдыңғы екі тармақтың оларға мүлдем қатысы жоқ сияқты.

«Науқастардың қалтасын қағуға үйреткен бас дәрігердің кім екені анықталды Қалтасын қақпай, науқасты емдеудің қажеті жоқ! Еліміздегі емдеу мекемелерінің бірінде басшы өз қызметкерлерін осылай үйретіп жүр. Видео-сы әлеуметтік желілерде тарап, аты шыққан Алматыдағы №7 клиникалық аурухананың бас дәрігері екен. 26.01.2017 (КТК)

— Для этого вам нужны платные больницы. Человечека, который больше на аппендэктомю, нужно полностью «прокрутить». Ставьте черепно-мозговую травму — вытащить из анамнеза, от-править на КТ, на консультацию невропатолога и так далее и тому подобное. Крутите больных! — Желіде енді тараған жазба 2015 жылы №4 ауруханада жасалыпты. Қол астындағы қызметкерлерге мүмкіндігінше науқасқа түрлі анализдерді тағайындауға кеңес беріп жатқан Әнуар Аманов сол кезде басшы болған. Бас дәрігер бір апта ішінде науқастардан түскен ақшаға көңілі толмай, жиналыс ашып қарамағындағыларды сөгіп жатқан сыңайлы. Аманов одан кейін Алматының №7 аурухана-

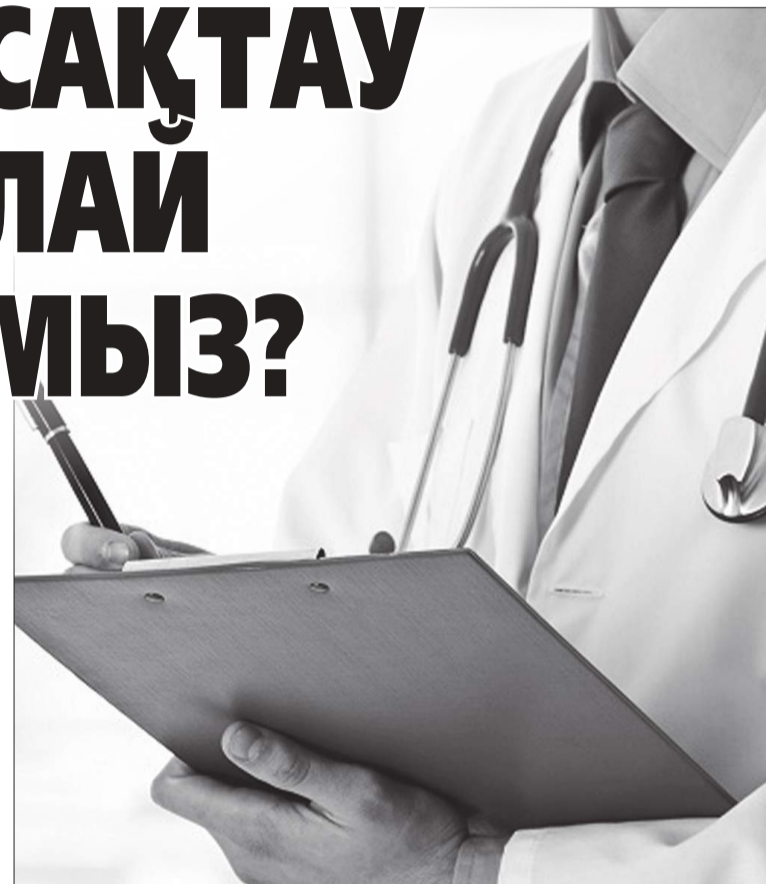
кейбір дәрігерлер рецепт жазғанда белгілі дәріханадан сатып ал деп айтады. Сыбайластық бар «КТК» телеарнасында 2017-жылы беріліп елімізде үлкен шу тудырған оқиғаға байланысты осы қысқа хабарды да арнайы үтір, нүктесіне тиіспей толықтай ұсынып отырмыз. Бұған қарап қандай ой айтуға болады?

Қазір атышулы бас дәрігердің қайда екенін білмейміз. Ашығын айтсақ, бұл жерде мәселе бір ғана бас дәрігерде емес, мұндай жағдайды біздегі көптеген емдеу мекемелерінен күнделікті кездестіре аласыз. Яғни, олар заң бойынша халыққа лайықты тегін медициналық қызмет көрсетуге тиісті мемлекеттік мекеменің жұмысын коммерциялық бағытқа бұрып алғанын байқаймыз. Мемлекет тарапынан бюджеттік миллиардтаған қомақты қаржыны алып отырса да қосымша пайда табудың ізіне түсіп алғаны көрініп тұр.

Зандағы баптың үшінші тармағы екіұшты ойды білдіреді, мемлекеттік мекемеден ақылы қызмет алуға болатынын айтады. Онысы алдында айтылған ережеге қайшы келіп тұр. Мысалы сіз қаладағы кез келген емханаға барыңызшы. Ғимаратқа кірмесе бұрын маңдайшасындағы қызметкер назар аударыңыз. Айталық, Алматыдағы «Ұлжан» шағын ауданында орналасқан емхананың атауын барып көріңіз. Онда «АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ ҚОҒАМДЫҚ ДЕНСАУЛЫҚ БАСҚАРМАСЫНЫҢ ШАРУА-ШЫЛЫҚ ЖҮРГІЗУ ҚҰҚЫ-ҒЫНДАҒЫ «№23 ҚАЛАЛЫҚ ЕМХАНА» КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК КӘСІПОРНЫ» - деп жазылған. Қаладағы барлық емханалардан осындай атауды көресіз. Аты айкайлап тұрғандай шаруашылық жүргізу құқығы бар, коммуналдық кәсіпорын. Біріншіден, атауды түсініксіз, анығы қоғамдық денсаулық бақармасы емес, «қоғамдық денсаулық сақтау басқармасы» болуы керек. Өйткені негізгі қызметі етік тігу емес, халықтың денсаулығын сақтау болып табылады. Оған қоса бұл саланы басқаратын да Денсаулық сақтау министрлігі емес пе?! Екіншіден, ұлт үшін ең негізгі мәселе болып табылатын денсаулық сақтау саласындағы медициналық ме-

цияны қосып ботқа жасап отырмыз. Мысалы, біздегі заңдар бойынша мемлекеттік қызметкерлер бизнеспен немесе басқа да коммерциялық жұмыстармен айналысуға құқығы жоқ. Ал, мемлекеттік мекемеге неге ондай мүмкіндік берілген? Ондағы істейтіндер де мемлекеттік қызметкерлер емес пе? Алдында айтқанымыздай бұл салаға аз қаржы бөлініп жатқан жоқ. Мысалы, жақында ғана 2020 жылы Қазақстанның денсаулық сақтау саласына 1,5 трлн. теңге бөлінетінін қаржы министрлінің бірінші орынбасары Мерік Шолпанқұлов Парламент Сенатында айтқан болатын. Сонда бұл қандай мұқтаждық? Өйткені бюджеттен бөлінген қаржыны өз мақсатында, ұқыпты түрде жұмсау бізде атымен жоқ, жоғарыдан төменге жеткенше жоллай тоналады. Бұл бір ғана медицина қызметіне қатысты емес, біздегі барлық салада орын алып жатқан жағдай. Оған әртүрлі салалардағы топ-тобымен жемқорлық үшін тұтқындалып жатқан лауазымдылар нақты дәлел. Оның шексіз тізімін келтірмесек те өздеріңіз жақсы білесіздер.

Адамның өміріне тікелей қатысы бар бұл саланың жауапкершілігі өзгелерге қарағанда анағұрлым жоғары. Сондықтан, әлемде дәрігерлердің науқастарға адал қызмет етуі үшін медицинаның атасы болып саналатын Гиппократ антын қабылдауы да осыны көрсетеді. Ал бізде бұрыннан тәжірибемізге болған өз ісіне деген адалдық анты айдала қалғанын аңғарамыз. Бұл саланы бизнеске айналдырып алғанын байқау қиын емес. Мысалы, кез келген ота жа-

«АЛАШ ҚОЗҒАЛЫСЫ: БҮГІНГІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕККЕ КӨЗҚАРАС»

«Ақ жол» партиясының Қарағанды облыстық филиалының ұйымдастыруымен «Алаш қозғалысы: бүгінгі және келешекке көзқарас» атты ғылыми-практикалық конференциясы өтті.

Ғылыми-тәжірибелік конференцияға «Ақ жол» партиясының Қарағанды және Ақмола облыстық филиалдарының төрағалары Ермек Әбілдин, Бақыт Смағұл, тарих саласындағы ғалымдар, партия мүшелері қатысты.

Конференциядағы баяндама негізінде, қатысушылардың пікір ұсыныстарын ескере отырып, Қарағанды өңірінде «Алаш» қозғалысы жетекшілерінің есімін ұлықтау, рухани мұрасын зерделеу, насихаттау, өскелең ұрпақтың санасына сіңіру мақсатында мемлекеттік органдар мен қоғамдық ұйымдардан саяси-құқықтық, әлеуметтік-экономикалық, рухани-мәдени, ағартушылық аспектілер қамтылған кешенді шаралар бағдарламасын жасақтауды, жүзеге асыруды талап етілуі жарияланды.

Бұл кешенді шара Қарағанды өңірінде жанадан мәдени-рухани нысандардың

пайда болуына, сөйтіп өңірдің туристік, экономикалық, мәдени-рухани әлеуетінің артуына алып келмек.

Осы жобаның бастамасы ретінде келесі шараларды жүзеге асыру қажет деген шешім қабылданды:

1) Биыл Тәуелсіздік күні қарсаңында Қарағанды қаласының Октябрь ауданы Әлихан Бөкейхан есімін беруді қажет деп санаймыз. Бұл ұлт көсемінің еңбегін елеудегі тарихи әділдіктің бір көрінісі болмақ.

2) Қарағанды қаласы – Алаш қайраткерлерінің бір шоғыры шыққан киелі өңір. Келесі жылы Алаш идеясы қазақ автономиясының құрылғанына 100 жыл толады. Осы айтулы оқиғаға орайластырып, Алаш көсемі Әлихан Бөкейханға, Әлімхан Ермековке, Жақып Ақпаевқа Қарағанды қаласында ескерткіштер орнату.

3) Әлихан Бөкейханнның өнегелі өмірін үлгі ету мақсатында оның туған жері, қайраткерлік ғұмыр жолы жалғасқан тарихи орындарда қамтитын «Әлихан және Әлімханнның жолы» тарихи-танымдық экспедициясын ұйымдастыру.

4) Әлихан Бөкейханнның өмірі мен қайраткерлік қызметін кеңінен насихаттау мақсатында облыстық тарихи-өлкетану музейі жанынан 2020 жылы арнайы бұрыш ашу және жақын арада Алаш көсемдеріне арнайы мұражай ашуды қамтамасыз ету.

5) Алаш көсемі Әлихан Нұрмағамбетұлы Бөкейханнның есімін өскелең ұрпақ жадында мәңгіге қалдыру мақсатында орта, арнаулы және жоғары оқу орындарында «Әлихан тағылымы» атты тарихи – танымдық шаралар өткізу.

6) Алаш қайраткерлері идеясын жан-жақты насихаттау мен зерделеуге ерекше үлес қосқан журналистер мен тарихшылар арасында «Алаш ақиқаты» атты шығармашылық байқауын ұйымдастыру.

7) Қарағанды политехникалық университетіне Әлімхан Ермековтың атын беру ұсынылды.

МЕМЛЕКЕТТІК ХОЛДИНГТЕРДІҢ БЮДЖЕТКЕ ҚОСАР ҮЛЕСІН ҰЛҒАЙТУ КЕРЕК

«Ақ жол» депутаттары мемлекеттік холдингтардың табыс дивидендінің бюджетке аударымын әлдеқайда ұлғайтуды талап етеді – бұл туралы Азат Перуашев 2020–2022 жылдарға арналған республикалық бюджетті талқылау барысында мәлімдеді.

«Бюджетті толтырудың сүбелі резервін Самұрық-Қазына» әлауқат қоры, «Бәйтерек», «Қазагро» сынды мемлекеттік холдинг пен ұлттық компаниялардың табысынан көруге болады», – деп атап көрсетті партия жетекшісі.

Егер республикалық мемлекеттік кәсіпорындар бюджетке дивиденд есебінен 50%-ға дейін табысын бөліп отырса, аталмыш мега-субъектілер үшін мүлдем бөлек параметрлер белгіленген.

Мысалы, 2018 жылғы таза табыс көлемі «Самұрық-Қазынада» 821 млрд. теңге болса, «Бәйтерек» холдингінікі 80 млрд. теңгені құраған. Субъектілердің ел экономикасының 60%-н құрап отырғанына және оның көп бөлігі дәл осы бюджеттен келетініне қарамастан, олардың жыл соңындағы мемлекет пакет акциялары дивиденді 19 млрд. теңге, яғни, табыстың 2%-ын ғана құраған.

Таяуда Үкіметтің бюджетті

нақтылау барысында аталмыш дивидендтердің 50 млрд. теңгеге өсуі қуантарлық дүние. Соның өзінде бұл мемлекеттік холдингтердің таза табысының 10% ғана құрайды.

«Осыған орай, «Ақ жол» партиясы орын алған мәселені қайта қарап, квази мемлекеттік сектордың бюджетке бөлінетін дивидендін ұлғайтуды міндеттеуді сұраймын», – деді Перуашев.

Партия депутаттары мемлекеттің азаматтарға жан-жақты әлеуметтік қолдау көрсетіп жатқан кезінде, бюджетке кірісті квази мемлекеттік сектор тарапынан ұлғайту керек деп есептейді.

«КҮНДЕЛІК» ҚОСЫМШАСЫН УАҚЫТША ТОҚТАТУ ҰСЫНЫЛДЫ

«Ақ жол» партиясының депутаты Кеңес Абсатиров вице-премьер Бердібек Сапарбаевқа «Күнделік» қосымшасында ақаулардың болуына байланысты оны уақытша тоқтату жөніндегі депутаттық сауалын жолдады.

Бұл «Ақ жол» фракциясының аталмыш ақпараттық қосымшаға байланысты жіберген алғашқы сауалы емес екенін айтып өту керек. Фракцияға келіп түскен сайлаушылардың шағымына (23 қазандағы) қарағанда, мәселенің әлі де шешілмегенін көреміз.

«Токсан аяғында мұғалімдер оқушылардың қорытынды бағасын қоюы шарт. Ал, Білім және ғылым министрлігінің «Күнделік» электронды журналын уақытылы толтыру жөніндегі талабын сайттағы ақаулардың кесірінен орындау мүмкін болмай жатыр. Ведомствода мұғалімдердің «Күнделікті» бір уақытта толтырғанда сайттың қатып қалатынын ескермеген болуы керек», – делінеді сауалда.

«Егер жүйе мұндай салмақты көтере алмайтын болса, онда оны еліміздің әрбір түкпір-түкпіріне енгізудің қажеті не? Әрі бұл мәселе жыл сайын көтеріледі!»

Еліміздегі 700-дей мектепте интернет әлсіз, ал 100 шақты мектеп ғаламторға мүлдем қосылмаған. «Күнделік» порталындағы ақауларға байланысты мұғалімдер оны түнгі уақытта толтыруға мәжбүр. Ауыл мұғалімдері болса, интернеттің жоқтығынан аудан орталықтарына барып, не «Күнделікті» қаладағы туыс-туғандары арқылы телефонмен толтыруда.

Жүйе 500 сұраудан кейін тоқтап қалып жатыр. Елімізде 2 млн. 800 мың оқушы бар десек, әрбір минут сайын сайтқа екі мың сұраным түседі. Яғни, теориялық тұрғыда жүйенің толыққанды жұмыс істеуге қауһарсыз екенін айтуға болады», – деді Кеңес Ғапарұлы.

Депутатты, сондай-ақ, қосымшада күмән туғызар жарнаманың орнатылуы алаңдатады. Мысалы, 20 қазан күні, қосымшада емтихан тапсыруға арналған христиандық дұғаның, Інжілдің, иконалардың және т.б. діни атрибутиканың жарнамасы тұрған.

«Ақ жол» діни насихаттың да, оқу процесіндегі кез келген жарнаманың да «Білім беру туралы» Заңына қайшы келетініне сенімді. Егер бұл хакерлердің әрекеті болса, бұл факт, қосымшаның әлсіз екенін қайта дәлелдейді. Онда оқушылардың партиясының 2019 жылғы 11 сәуір мен 2019 жылғы 30 қаңтарында жолдаған сауалдарында көтерілген – біздің балаларымыздың жеке мәліметтерін қорғау мәселесін көрсетеді.

«Ақ жол» партиясы жоғарыда айтылған мәселелерді ескере отырып, еліміздегі барлық мектеп интернетке қосылмайынша, «Күнделік» қосымшасын міндетті пайдалану талабын шегере тұруды сұрайды. Осы аралықта жүйені қауіпсіздік және ақауды жөндеу тұрғысынан жетілдіру керектігін де айтты.

ЖАСТАР КӨРЕРМЕНДЕРІН РИЗА ЕТТІ

Маңғыстау облыстық Дін істері басқармасының тапсырысымен, «Асар» ақпараттық-талдау орталығының қолдауымен, «Ақ жол» партиясының Маңғыстау облыстық филиалының ұйымдастыруымен «Ақ жол-жастар» қанатының әуесқой әртістері драматург, ұстаз Өтен Ахметтің «Ананың ақ сүті» атты қойылымымен Ақтау қаласындағы білім ордаларына жоспарлы гастролдік сапарын өткізді.

Койылым қыркүйек айының аяғында кәсіптік білім беру мекемелерінің сахнасында көрсетілді.

Койылымда шешесінің есі жоқтығына көніп, төзе білген сенімді ұлдың анаға деген мейірімі, әр домсыз келіннің аяқайы, діни сауатсыздықтың құрбаны болып, жат ағым жетегінде кеткен жігіттің қатыгездігі әрбір көрерменнің жүрегіне жылу сыйлады. Қойылымда жат ағым жетегінде кетпеудің дара жолын, адамгершілік қасиеттерден қол үзбеу керектігін, отбасы мен дәстүрлі діннен және діни сауатсыздықтың құрбаны болған қазақ жастарының тағдырын, бір

ғана отбасындағы жағдай арқылы қоғамдағы трагедиясы көрсетілді.

– Маңғыстау облыстық Дін істері басқармасы мен «Ақ жол» жастарының бірігіп өткізген спектаклі «Келешек» колледжі студенттеріне көрсетілді. Спектаклден мен өзім жақсы әсер алдым. Мұның жастарға берері мол. Өйткені, түрлі діни ағымдар арасында жүрген жастарымыз көп. Солардың әрбіріне сабақ болар танымы терең дүние ұсынылды.

Студенттер қойылым барысында ерекше әсерге бөленіп, көз жастарына ерік беріп жатты. Сондықтан, сіздерге айтар алғысымыз зор. Осындай өскелең ұрпаққа ой саларлық туындыларды жастардың назарына жиі ұсынып, олардың көкірек көздерін ашуға мұрындық бола беріңіздер. Осы бағыттағы

жұмыстарыңызға сәттілік тілеймін, – деп өзінің жүректарды лебізін жеткізді Маңғыстау қосалалы «Келешек» колледжінің психологы Бағлан Төлеуғалиева.

Көрермен көзайымына айналған мұндай қойылымдар жастардың күн-түн демей атқарған еңбектерінің нәтижесіне сізге арқылы өзекті мәселелерді сахна арқылы қозғап, өздері тәрбиелене жүріп, өз замандастарын да жақсылыққа бағыттап, зұлымдықты жою жолында үлес қосып жүрген жастардың бұл еңбегіне көрермендер жоғары баға берді. «Ақ жол-жастар» қанаты болашақта да осындай игі істердің жаршысы бола бермек.

«Ақ жол» партиясының Маңғыстау облыстық филиалы

«Ақ жол» партиясының баспасөз қызметі

30-қазан күнгі сот отырысында бірінші болып сот тергеуіне жауап берген куә Асылжан Өмірбекұлы Жампозов Сыбайлас жемқорлыққа қарсы ұлттық бюро қызметкерлері жүргізген тергеу кезінде жазылған хаттамалардың төртеуінің үшеуін, беттестіру жайлы жазылғандарды мойындамайтынын, оның бәрі тергеушілердің өздері ойдан құрастырып жазғандығын, бұған тергеушілер тарапынан қысым жасалғанын және хаттаманың бәрін бұған вацаппен жіберіп, «кейін сотқа барғанда былай-былай деп айтып бересің, жаттап ал» деп айтқандарын, ол хаттамаларды оқығаннан кейін сотқа келуге қорқып, келмегенін», — айтып берді.

Абзал ҚҰСПАН:

ИСЛАМ ӘБИШЕВ АҚТАЛДЫ!

СОТ АҚТАР-АҚТАМАС, ҚОҒАМ АЛДЫНДА АҚ ЕКЕНІН ДӘЛЕЛДЕДІ

Тергеушілердің бұл секілді әрекеті қылмыстық кодекстің «азаптау» деп аталатын бөліміндегі 146-бабында көрсетілген. Куәәкесі өмірден өтіп кеткенін, шешесі екеуі қалғанын, әйелімен ажырасқанын, үлкен баласы өзімен бірге тұратынын, ең алдымен соның өмірі үшін қауіптенетінін айтты. Айыпталушы жақ «арандату азамат Шәймерденов дегеннің бұрын қаржы полициясында жұмыс істеген адам екенін, ол салада жұмыс істейтін таныстары көп екенін, «мен сені полицияға жұмысқа кірізейін, айына 450-500 мың жалақы алатын боласын» деп айтқанын, Жәрдем есімді полицияның жедел өкілі вацаппа «вуйди, поговорим как мужик с мужиком» деп айтқанын, оның бәрі ұялы телефонда тұрғанын, ал, бұл сол сөздің бәрін скрин-шотқа (суретке) түсіріп алғанын, оларды қағазға шығарып, өзімен бірге осы сот отырысына алып келгенін жағдаятты. Бұндай қысым болған кезінде куәден куәден кезінде көрсеткен куәлік сөзінің бәрінің іске жарамай қалатынын, оларды дәлел ретінде енді қабылдауға болмайтыны бәрімізге белгілі. Судья ол «телефоныңыз қайда?» деп сұрағанда, куә «телефонным төменде, құрағандардың қысымы сактау жәшігінде», — деді. Ислам Әбішевтің қорғаушылары судьяға «сол телефонды алдыртыңыз» деп өтініш айтты.

Дәл осы кезде сот хатшысы «бейнежазу жүйесі белгісіз себептермен жұмыс істемей қалды» деп хабарлады. Судья «олай болса жүйені мамандар жөндеп, қалыпқа келтіргенше он минутқа үзіліс жариялаймын, сот тергеуін содан кейін әрмен қарай жалғастырамыз», — деді.

Үзіліс бітті-ау деп залға жиылған көпшілікке сот хатшысы «бейнежазу жүйесін жөндеу қиын болып жатыр, сондықтан үзіліс!» десе бола ма... Қорғаушылар шу ете қалды: « — Сіз кімсіз үзіліс жариялайтын? Олай етуге сіздің хақыңыз жоқ! Үзіліс жариялауға тек судьяның хақысы бар, шақырыңыз, судья келсін, өзі хабарласың!»

Асылайша, судья келгенге дейін пайда болған үзілісте айыпталушы Ислам Әбішев ақпарат құралдарының өкілдеріне арнап мынадай мәлімдеме жасады:

— Құрметті халайық! Бұл куә — айыпталушы жақтың емес, айыпталушы жақтың әкелген куәсі! Ол Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл ұлттық бюросының қызметкерлерінің әрекеттері қандай болғанын ашып, көрсетіп берді. Мен 1 триллион теңгені үнемдеймін деп екі абзал азаматман — екі әріптесімнен, екі қарамағымдағы қызметкерімнен, екі досымнан айрылдым. Олар мемлекеттің осы триллион теңге қаржысын үнемдеу үстінде айрықша еңбек етіп, маған бәрінша көмек көрсеткен білікті мамандарым еді. Соның біреуі — осы жігіттің әкесі Өмірбек Жампозов болатын. Ол өтірік, жала айыптауларға шыдай алмай, жазықсыздан жазықсыз түрме азабын шеккенімше деп өзін-өзі құрбандыққа қиды. Сол құрбандығы арқылы қоғамның назарын құқық қорғау органдары тарапынан болып жатқан бассыздыққа, нағыз заңсыздыққа аударғысы келді. Дәл осындай жағдайда, Жампозовтың қазасынан кейін алты ай өткенде қорлауға, жалаға шыдамаған Алматы су шаруашылығының директоры Сейілхан Мұхамдиев те өмірден өтті. Олардың екеуі де менің жасымадағы азаматтар болатын. Ендігі «кезек» — менікі... Халық қасынасына түрде жоғалған машинаның қалай жұмыс істейтінін бүгін өздеріңіз көріп отырсыздар. Мен өмірден өтсем, біз сияқтылардың қатары бітетін де шығар...

Және тағы бір менің жанымды аяздай қарып, арқама аяусыз батып отырған жағдай — ол екі азамат өлгенмен де олардың ісі ақталмаған күйі қалды. Олар өздерінің адал екендігін көрсету үшін, тек соны дәлелдеу үшін, басқаша дәлелдей алатын амалы қалмаған соң өздерінің өмірін қиып отырса да оларды ақтаған жоқ...

Мен мына Асылжанның тергеуде берген түсініктерін оқып таң қалған едім. Айран-асыр болып, өз көзіме өзім сенбеген едім. Әлі күнге дейін қалайша маған жала жабуға барды деп, сене алмай жүрген болатынмын. Өйткені, оның әкесі өмірден кетерінің алдында соңғы хатын өзінің отбасы мен маған арнап жазып қалған болатын. Мен сондықтан, сене алмай жүрген едім. Міне, бүгін оның неге олай деп айтқандарының сыры ашылды... Ақиқат жарыққа шықты!

Осы соттың болғаны жақсы болды. Соттың несі жақсы дейсіздер ғой. Жақсы болатын себебі, кімнің кім екені белгілі болып жатыр, адамдардың бетіндегі бет емес, жамылғып жүрген бетперделер жырттылып, ар жағындағы шынайы, сұмпайы түрлері көрініп жатыр. Мейлі, маған он жыл берер, он бес жыл берер, Жампозовтың ісімен, Мұхамдиевтің ісімен өткендердің бәріне де пәлен жылдан берді ғой, мен солардан артық

қызметкерлерінің ешқайсысын куә Жампозовтың жанына жақын жерге келе алмайтын болсын деп қаулы қабылдауыңызды сұраймын». Судья Ұлттық бюро қызметкерлеріне қатысты қаулы қабылдаймын, қабылдамаймын деп ешнәрсе айтпады, тек «куәден жауап алып бітпегеніміз себепті сот приставы үзіліс кезінде куә Жампозовтың қасында болсын, тамаққа да бірге баратын болсын» деп шешім шығарды.

миіс. Ар жағында тергеу жүргізілуі тиіс. Міндетті түрде! Өйткені, айыптаушы жақтың куәсінің айыпталушы жақтың пайдасына сөйлеуі — сенсация.

Біз енді Жампозовтың бұрын тергеудегі жауабының төрт хаттамасын жарамсыз деп қабылдау туралы және Ұлттық бюро қызметкерлерінің үстінен қылмыстық іс қозғау жайлы өтініш-хат береміз. Егер осы екі өтінішіміз қабылданбайтын болса, судья Қ.Мекемтасқа сотты жүргізуіне толық қарсылық (отвод) білдіреміз. Өйткені, мына жағдайдан кейін сотталушыларда ақтаудан басқа істейтін іс қалған жоқ. Бүгін Ислам Әбішев пен Серік Түкеев соттың қаулысымен ақталмай қалса да, қоғам алдында толық ақталды деп есептеймін!

Үзілістен кейін сот тергеуі қайта жалғасты. Прокурор неше түрлі китүрқы сұрақ қоюын жалғастыра түсті. Мысалы, оның бір эпизодқа қатысты «прокурордың сұрағына жауап жоқ» деп айтқаныңыз деген сөзін қорғаушы Е.Мәкенов сөз алып, куә «мен бұл сұраққа тергеу кезінде жауап бергенмін, бірақ, неге екенін білмеймін, ол жауап хаттамада жоқ» деп тұр» деп түзетті. Судья онымен келісті-дағы, прокурорға «сұрағыңызды нақтылап қойыңыз» деп ескертті.

Бұдан соң сот тергеуі кезінде куә қолындағы скриншот жасалған қағаздарды сот құжаттарына тіркеуге берді. Куә сондай-ақ, осы сотқа шақыруды телефоннан хабарлама алғанымен келмей жүргеннен кейін Жәрдем есімді жедел өкілі сотқа судья Қ.Мекемтастың аты жазылған шақыру қағазының өзіннің інісіне біреуін, анасына екіншісін апарып бергенін, оны алған анасы қорқып, ауырып қалғанын айтты. Сотқа шақыру қағазының көшірмесі де сот құжаттарының ішіне тіркелетін болды. Ислам Әбішев куәге шын сөзін айтқаны үшін алғыс білдірді.

Бұдан соң сөйлеген «Қазбайлық-Астана» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің құрылтайшысы куә Төлегенов жауап берді. Ол 2018 жылы жазда Су ресурстары комитеті жариялаған тендерге қатысып, оны ұтып алғанын, шарт жасасқанын айтты. Өздерімен бірге консорциум құрған компания өкілі Макишев дегеннің 2019 жылдың басынан 2019 наурызына дейін бірнеше рет Су ресурстары комитетіне шартта жасалған соманың 3-4 пайызы жәлемінде пара берулері керектігі жөнінде бірнеше рет сөз қозғағанын, бірақ, параның кімге беруде ешкімнің фамилиясын атамағанын, бас кезінде оған «бұндай сөз қозғау ұят қой» дегенін, кейін ең соңында ұрсып бергені жөнінде әңгімелеп берді. Соның алдында оған «сізді Макишев сыртыңыздан не деп атайтынын білесіз бе?» деп сұрақ қойғанда «жоқ, білмеймін» деген жауаптан соң «білмесеніз, «лох» деп атайды», — деген Ислам Әбішев осы кезде: «Макишекті ұялтудың, ұрысудың орнына бірақ ұрмандықпен, ұрғаныңызда ол менің үстімнен жалған арыз беріп, арандатуға бармас еді, сонда мен мына жерде отырмас едім» деген репликасына Төлегенов «я же «лох», сондықтан, ұрмаған шығармын...», — деді. Жиылған жұрт ду күлді. Трагикомедия деген осы...

Сот тергеуі 31-қазанда жалғасады.

Әлмәмбет ӘЗИЗҰЛЫ

емеспін. Мен аман болып, жер басып жүрсем, ерте ме, кеш пе, Жампозов пен Мұхамдиевтің ақталуына бәрібір қол жеткізем. Соңна дейін соғысам, бәрібір, қол жеткізем, жетпей тоқтамаймын..!

Бұдан соң қорғаушы Марат Түкеев сотқа қатысушылардың назарын бүгінгі жағдайға тағы аударды: «Куәлер айыпталушы жақтың пайдасына сөйлеп жатқан кейде біреу әдейі істен отырғандай бейнежазу жүйесінің істен шығып қала қоятыны қалай? Бұл бірінші рет болып отырған жоқ қой? Өткенде Құнанбай Шындәулетов те осылай айыпталушы жақтың пайдасына сөйлей бастаған кезде бұл жүйе істен шығып қалған болатын».

Біраздан кейін судья келді. Сағат 15-ке дейін үзіліс жариялайтынын айтты. Сол кезде қорғаушы Абзал Құспан сөз сұрады: «Құрметті сот! Бұл куә — жай, қатардағы көп куәнің бірі емес, айыптаушы жақтың ең басты куәсі! Сөзін өзіңіз де тыңдадыңыз, тергеу кезінде сөзіңізден тыңдадыңыз, толығымен бас тартты. Екіншіден, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл ұлттық бюросының қызметкерлері тергеу кезінде өзіне қысым жасағаны жайлы мәлімдеме жасады. Енді, құрметті сот, сіз мынадай жағдайдан кейін куә Жампозовтың жеке басының қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысты шаралар қабылдауыңызды сұранамыз. Сонымен қатар, Ұлттық бюро

Сотқа қатысушылардың арасында А.Жампозовтың ағасы да отыр екен, «біз тамақтануға көшеге шығып, асхана іздемейміз, осы ғимараттың ішінде боламыз, мен ақша берейін, сот приставы дүкеннен алып келсін» деп өтініш жасады, ол өтініш қанағаттандырылды.

Үзіліс кезінде қорғаушы Абзал Құспан біздің «бүгінгі соттағы болып жатқан оқиғаларды қысқаша қорытып жіберіңізші» деген өтінішімізге былай деп жауап берді:

— Мен судьяның орнында болсам, мына сотталушы екі азаматты дәл бүгін босатып жіберер едім. Неге? Асылжан Жампозов бұл істегі ең басты, ең негізгі куә, одан артық куә жоқ. Міне, дәл осылай жазыңыз! Себебі, ол тергеуде Қаныбек Әбішевке қарсы, Құнанбай Шындәулетовке қарсы, Ислам Әбішевке қарсы, Серік Түкеевке қарсы жауап берген адам. Одан басқа тергеу кезінде Азамат Шәймерденов пен Ұлттық бюро қызметкерлеріне қарсы қылмыстық кодекстің кем дегенде үш бабы бойынша — куәні жауап беруге мәжбүрлеу, заң таллауы бұрмалаушылық (фальсификация), т.т. қылмыстық іс қозғалуы тиіс. Судья бұл жөнінде жеке қаулы қабылдап, оны тіркеуі

Тәуелсіздіктің отыз жылдай-ын тарих еншісіне бердік. Енді саяси-әлеуметтік өмірдің жаңа кезеңіне аяқ басайық деп отырмыз. Мен бұл арада өзімнің рухыма жақын екі мәселені айтқым келіп отыр. Ол ел Президентінің мына бағыттағы тапсырмалары. Біріншіден, демократияға тереңдеп баруға қадам, халыққа бет бұруды күшейту. Билік пен халық арасындағы диалогты арттыру. Жұртшылықтың митингі мен демонстрацияға шығуына деген көзқарастар әлемдік өркениетке ұмтылу. Осымен байланысты менің айтпағым – енді жұртшылық мұндай саяси әрекеттерге шығу, ұйымдасу, парасатты келісімге келу мәдениетін де тиісті игерген жөн. Екіншіден, ұлттық құндылығымыздың өзегі қазақ тілінің дамуындағы латын графикасындағы жаңа әліпбидің өмірге енуі – бұл, шын мәнісінде, рухани жаңаруымызға жұмыс істейді.

Әбдіжәлел БӘКІР,
саяси ғылымдарының
докторы, профессор

Тіл (шын мәнісінде тілдер туралы еді, бұл заң орыс тілінде «О языках» делінген) туралы Заңда шындығына келгенде тек ұйымдастырушылық және техникалық шаралар ғана қарастырылды. Батыл құқықтың әрекетке бармадық. Ал ғасырлар қордаланған ана тілдік кеңістіктегі мәселелер бұл шаралармен тіпті шешілмейтін еді. Мысалы, Заңның «Мемлекеттің тіл жөніндегі қамқорлығы» деген арнаулы 6-бабында «Қазақстан Республикасы азаматының ана тілін қолданылуына, қарым-қатынас, тәрбие, оқу және шығармашылық тілін еркін таңдауына құқығы бар» деумен, «Тілді құқықтық қорғау»

«Мемлекеттік тіл Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік органдардың, ұйымдардың және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының жұмыс және іс қағаздарын жүргізу тілі болып табылады» деп келгеннен кейін ары қарай «орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады» дегенді қосудан алдыңғы нормалық қағида тұншықтырылды. Ал осы баптың екінші бөлігіндегі норма былай жазылды: «Мемлекеттік емес ұйымдардың жұмысында мемлекеттік тіл және қажет болған жағдайда басқа тілдер қолданылады». Сөйтіп осылай Заңның 27-бабының он үшінде алдымен – мемлекеттік тілде, сонан

бермейтінімізді де айта кетсем артық көрменіздер.

Соңғы жылдары да тілдік кеңістікте қайшылықты жайлар аз болған жоқ. Өздеріңіз білетіндей, Елбасымыздың ұрпағымыз үш тілді білсін деген ұстанымынан туған «триединствоязыков» деген орыс тіліндегі сөзді «саясатшыл» аудармашылар «үш тілдің бірлігі» деп аудармай, «үш тұғырлы тіл» деп аударып, қоғамды біраз әбігерге түсірді. Елбасының ойында ұрпақтарымыз үш тілді біліп қана қоймай, сол тілдердің иесі халықтардың тарихын, мәдениеті мен әдебиетін, ғылымы мен ілімін т.б. біліп жатса, біздің қоғам өркениеттің жаңа бір са-

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ ҮШІНШІ КЕЗЕККЕ АУЫСТЫРУ НЕ СҰМДЫҚ?

Латын әліпбиін ендірудің қысқаша айтқанда,

мынандай маңызы бар. Біріншіден, тіл тазалығы сақталмады. Екіншіден, түркі әлемінен байланыс нығайтты. Үшіншіден, ағылшын тілін меңгеру оңтайлана түседі. Төртіншіден, тіліміздің халықаралық дәрежеге шығуына жол ашылады.

Бүгінгі ана тілдік кеңістіктегі жағдайды тереңірек білу үшін кешке өткен тарихымызға зер салайық. Кешегі патшалық Ресейдің саяси жағдайындай болған кеңес заманында да тіліміздің айдарынан жел ескен жоқ. 1937 және 1978 жылдарғы Республиканың Конституцияларының бірде-бірінде ана тіліміз туралы бір ауыз сөз болмады. Сондықтан Одақ конституциясына сәйкес орыс тілін мемлекеттік тіл деп қабылдауға мәжбүр болдық. Мәскеу орыс тілін күшейте түсуге байланысты нақты әрекетке барып, 1938 жылғы 13 наурызда БКП(б) ОК мен КСРО Халық Комиссариатының «Ұлттық республикалар мен облыстардағы мемлекеттік тіл тілін міндетті оқыту туралы» қаулы қабылдады. Бұл Республикамыздың ана тілдік кеңістігінде қаншама қайшылықты жағдайларға әкелді. Мұны азсынған Мәскеу КСРО-ның мемлекеттік тілі орыс тілі туралы заң дайындап еді. Бақытымызға орай Одақ ыдырап, ол жүзеге аспай қалды. Ал ол жүзеге асқанда тіпті қиын болатын еді. Және қиындықты өзіміз күшейте түсетін едік. Бірер мысал келтірейін. Өзіміздің жандайшап саяси саяз белсенділеріміз орыс тілін екінші кластан бастап, ал жаратылыстану пәндерін орыс тілінде оқытуды ұсынды. Міне, өткеннен азын-аулақ ақпарат.

Тәуелсіздіктің елең-аланында, яғни, 1989 жылғы қыркүйектің 22-күні Қазақстанда «Тілдер туралы» заң қабылданып, ана тіліміз мемлекеттік мәртебеге ие болғаны белгіленді. Әрине, аса қиындықтармен. Бұл арада халқымыздың ұлтшыл азаматтарының шешуші рөл атқарғанын айта кеткен артық болмас. Мен «ұлтшыл» деген сөзді өзінің халқын шынайы сүйші деген Алаш жетекшілерінің қолданатын мағынасында айтып отырмын. Ал бүгін осы сөзден қорқып, пайдаланып жүрген «ұлтжанды» деген сөз шынайы ұлтшыл дегеннің түфлиін де

сүрте алмайды. Бұл біздің жолдан тауып алғанымыз. Мысалы, әйелжанды, қатынжанды дегенді қалай қабылдайсыздар, қалай түсінесіздер. Бір айта кететін мәселе – біздің әлі ұлтшылдық дегенді кеңестік түсінікпен айтып жүрген жағдайымыз да жоқ емес. Шынайы ұлтшылдықтан қорықпау керек, ал әсіре ұлтшылдық шовинизмнен басқа ештеңе де емес.

Қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесі 1993 және 1995 жылдарғы Конституциялардан тиісті орын алып, «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл – қазақ тілі» деп айқын жазылды. Мұны мен ерекше атағым келіп тұр. Бұл – тәуелсіздіктің арқасы. Мұның қадіріне жете білуіміз керек. Бірақ жете алмай келеміз. Қоғамдағы саяси сананың, ұлттық рухтың жетіспеушілігінен, еліміздегі ең жоғары құқықтық күші бар басты құжат – 1995 жылғы Ата Заңның 7-бабындағы бұл құқықтық норма жеткілікті жұмыс істемей қалды. Оның мынандай қағидатты себебі бар. Өткен ғасырдың 90-жылдарғы еліміздегі демографиялық жағдайдан, халық татулығын ойлағандықтан Конституциямыздың 7-бабының екінші тармағында «Мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады» деген норма жазылды. Бірақ оның орындалуының қатан бақылаудың болмауынан және сан жылдар қордаланған қиыншылықтан әлсіз күйге түскен қазақ тілі көлеңкеде қалып, қоғамда, әсіресе мемлекеттік мекемелерде орыс тілі мемлекеттік мәртебеге ие болып алды. Ал Ата Заңның 93-бабында «Қазақстан Республикасының барлық азаматтары мемлекеттік тілді еркін әрі тегін меңгеруі үшін қажетті ұйымдастырушылық және техникалық жағдайдың бәрі жасауға міндетті» деген қағидамен байланысты 1997 жылы 11 шілдеде Қазақстан Республикасындағы

атты 23-бабында «Қазақстан Республикасында мемлекеттік тіл және барлық басқа тілдер мемлекеттің қорғауында болады. Мемлекеттік органдар бұл тілдердің қолданылуы мен дамуына қажетті жағдай жасайды» деген жай сөздермен шектелді. Осындай әлсіз, қуатсыз сөздермен жазылғандықтан 1997 жылы Қазақстан Республикасындағы «Тіл туралы» Заңдағы «Мемлекеттік тіл – мемлекеттің бүкіл аумағында қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс қағаздарын жүргізу тілі» деген құқықтық норма жеткілікті жұмыс істемей қалды.

Мемлекеттік тілдің басымдығын қамтамасыз етуді құқықтық қағидалармен шешудің орнына «Тіл туралы» Заңның 23-бабының екінші бөлігінде: «Тілдің дамуы мемлекеттік тілдің басымдығын және іс қағаздарын жүргізуді қазақ тіліне кезең-кезеңмен көшіруді көздейтін Мемлекеттік бағдарламамен қамтамасыз етіледі» деп жазды. Осындағы «мемлекеттік тілдің басымдығы» деген мәселе көп ұзамай ұмытылды. Сонан соң мен жиырма жылдан астам осы тіл туралы жазып та келемін, оқып та келемін, бірақ ешбір елдің тіл туралы заңдарынан тілді бағдарлама арқылы шешеміз дегенді оқи да алмадым, көре де алмадым. Ол тілдің де құқықтық нормалар арқылы ғана шешілетінін білмей отырған жоқпыз, тек көзге ілмей отырмыз. Конституциямызда құқықтық мемлекет құрамыз деп жазып отырмыз. Сондықтан қоғамдағы, мемлекеттегі қағидатты мәселелер заң арқылы, құқықтық нормалармен шешілуі керек.

Сонымен мемлекеттік тілдің мәртебесін шынайы көтеретін не оның қолданыс аясын кеңейтетін құқықтық нормалардың жоқтығынан және «Тіл – мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында» атты Заңның екінші тарауындағы «Тілдің қолданылуы» атты 6-баптағы

соң қажет болған жағдайда басқа тілдерде деген нормалар жазылып, қазақ тілі қолданғыста болатын басқа тілдердің деңгейінен төмендеп, көп тілдердің астында қалды. Мен мұндай, кеші-рерсіздер, **жалпақшешейлік** нормаларды ешбір елдің заңдарынан көре алмадым. Енді күнделікті өмірде орысша жазғанды қазақшаға аударып, қос тілділікті шегіне жеткіздік. Сөйтіп біздер де тіл жөнінен көптеген әлжуаз елдердің қатарында қостілді қоғам, қос тілді мемлекетке айналып, мекемелердегі қазақтарды ғана екі тілде жазуға мәжбүр етіп отырмыз. Осындай және басқа да амалдармен, әсіресе іс қағаздарының көбін орыс тілінен аударылғандармен толықтырып, барлық дерлік облыстар мемлекеттік тілге көштік деп осыдан шамамен он шақты жыл бұрын орталыққа тиісті рапорттарын беріп, «социалистік бірұлттық мемлекет» мұндағын біздің ерміз деп шыққан болатын. Сөйтіп, мемлекеттік мәртебесі бар қазақ тілі екінші кезекке ығысты. Күнделікті өмірде қазақ тілі негізінен аударма тіл болып, соңғы жиырма жылдан астам уақытта негізінен осылай келе отырмыз.

Осы сәтте біз мемлекеттік тілде сөйлемейтін мемлекеттік билік «заңсыз билік» деп есептейтін әлемдік тәжірибені ескере

тына көтерілер еді деген үміт болатын. Ал Білім министрлігінің бұрынғы «көреген» басшылары «үш тұғырлы тілдерді» қалай оқытуды ойлай қоймай, балабақшаның 4-5 жасар балаларынан бастап, тіпті ондағы қарақөз ұл-қыздарымыздың көпшілігі Өана тілін білмей отырғанда, үш тілді үйретуге тапсырма беріп, орындады. Менің бұл мәселені айтпаған, жазбаған жерім қалған жоқ. Бұл қателік соңғы кезде жөнделі бастады. Бірақ үш тілде білім береміз деген пікірлер жалғасуда. Бұл қате пікір. Үш тілде оқыту деген баланың қазақ, орыс және ағылшын мектептерінде оқытуды айтады. Ал біздегі мақсат – ұрпағымызға үш тілді үйрету.

Мен сіздерге ұлттық қасиеті, рухы әлдеқайда басым Литва халқы өздерінің 1995 жылғы 31-ші қаңтарда қабылданған Заңдарының «Білім және мәдениет» деп аталатын төртінші тарауының 11-ші бабында орысша-балайтық жазды: «Государственный язык Литовской Республики право приобретения профессионального образования, образования высшего уровня и высшего образования на государственном языке».

Ана тіліміздің мәртебесін түсіретін тағы бір жайға тоқтай кетейін. Жоғарыда аталған 1938 жылғы 13 наурызда БКП(б) ОК мен КСРО Халық Комиссариатының «Ұлттық ре-

Қазақ халқы дарқан дарындарға кенде емес. Солардың бірі, бірі емес-ау, бірегейі – жиырмасыншы ғасырдың соңы мен жиырма бірінші ғасырдың басында өмір сүрген заңғар жазушы Әбіш Кекілбаев. Ұлы даланың алыс түкпіріндегі бір аулында өмірге келген жас талапкер әдебиеттегі алғашқы адымын өлең жазудан, жаңадан шығып жатқан шығармаларға пікір білдіруден бастап, өз дәуірінің ұлы жазушысына айналды.

Шын мәніндегі жазушы – халықтың көзі, құлағы, сезімі. Халықтың шын жағдайын көре біліп, сезініп, жақсылығына қуанып, жаманшылығына ренжитін де алдымен, осы қаламгер. Мұндай биіктіктен көріну екінің бірінің қолынан келе бермесі анық. «Ақын болу міндет емес, азамат болуың парызың» деген сөздің айтылуы да осыған байланысты болса керек. Әбіш Кекілбаев – міне, осындай биіктіктен көріне білген ұлы жазушы.

Ә.Кекілбаевты заңғар биікке көтерген ұлы даланың қасиетті қара топырағы, сол топырақ-атты қасиетті қара халықтың бойындағы асыл қасиеттерін бойына сіңіруі, одан қалды әлемдік өркениеттің көкжиектеріне көз жіберіп, одан қазакқа қажеті бар інжу-маржандарын ала білуі анық керек. Қазақ, әлем руханиятынан мол сусындаған Әбіш өз заманының рухани көшбасшыларының біріне айналды.

Әбіш әдебиетке алпысыншы жылдары келді. Әдебиеттің есігін «Алтын шуақ» өлеңдер жинағымен ақын боп ашқан ол бетін біржола прозаға қарай бұрды. Бұл турасында академик-жазушы Зейнолла Қабдолов былай деп жазыпты: «Әбіш Кекілбайұлы – талант! Үлкен талант! Ал нағыз талант – бәрінен бұрын ақын. Әбіш те әдебиетке өлеңдетіп келді. Мұнысы заңды еді. Егер ол тумыстан ақын болмаса, әдебиетке өлеңсіз болса, қазіргідей жан-жақты, көп қырлы, әрі саңлақ суреткер, әрі ғұлама ойшыл, әрі сұңғыла шешен, әрі көркем көсем... болмас еді. Осылардың бәрінің тәркіні ақындықта жатыр» (Ә.Кекілбайұлы. Дүние ғапыл, А., 1999, 3-бет).

1966-жылы шыққан «Бір шөкім бұлт», 1968 жылы жарық көрген «Дала балладалары», содан кейін әр жылдарда жарық көрген «Тырау- тырау, тырналар» (1973), «Бір уыс топырақ» (1974), «Құс қанаты» (1975), «Шыңырау» (1982), «Бәсеке» (1968), «Аңыздың ақыры» (1971), «Автомобиль» (1978), «Шеткері үй» (1978) атты повестер мен әңгімелерінен тұратын прозалық шығармалар жинақтары қазақ әдебиетіне үлкен дарынның келгендігін танытты. Жазушы «Аңыздың ақыры» (1971), «Үркер» (1981), «Елең-алан» (1984) романдарында тарих пен бүгінгі күннің аса маңызды өткір мәселелерін көркем кестелеп, көтере білді. Бүгінгі қазақ руханиятының өзекті өңірлерін қозғаған «Ұйқыдағы арудың оянуы» (1979), «Дәуірмен бетпе-бет» (1972), «Заманмен сұхбат» (1996), «Дүние ғапыл» (1999) атты ғылыми-танымдық, әдеби-эстетикалық эс-

**Дандай ЫСҚАҚҰЛЫ,
С. Демирел атындағы
университет ректорының
кеңесшісі, филология
ғылымдарының докторы,
профессор**

селер мен публицистикалық шығармалар жинақтарының ұлттық әдебиетінің, одан қалды елінің ертеңі ойландыратын қалың оқырманға берері көп. Кейінгі кездерде жазушының көп томдық толық шығармалар жинағы бірнеше рет басылым көрді.

Алпысыншы жылдардың студенттері – біздер Әбіштің жаңадан шығып жатқан шығармаларын іздеп жүріп оқып, қызу пікір алысушы едік. Әсіресе жазушының алғашқы кітаптарының бірі «Дала балладаларының» бірі әдебиетшіге жаңа бір леп әкелгендей болды. Кітапты оқып шығып, мен де алған әсерімді қағазға түсіріппін. Енді осыдан жарты ғасыр бұрын жазылған осы пікіріме назар аударыңыздар:

«Дала... Шетсіз-шексіз сары дала сұлтқы жатыр. Қара жер де сұрғылт тартып, сарғайып кеткен. Үстінде толқынанып сағым ойнайды. Жер-ананың да сұры қашып, күйі кеткен. Кетпеген-

секілді келте ақыл, апайтөс батырларының ел бастауының нәтижесі – қырқысып, шабысып, бүлініп жатқан ел. Бұған кім кінәлі? Автордың көрсетуінше, бұған сол замандағы қоғамдық құрылыс кінәлі. Бұл жауапты Маңкыстаудың елсіз шөлінде келешек заман ұрпақтары ҮШІН еңбек етіп жүрген геологиялық барлау экспедициясының өмірі арқылы береді. Түркімен Құрбан, қазақ Сырым және басқалары кең далаға сиыспай қырқыс-шабыстан өткен ата-бабалары сияқты емес, алақандай шатыр ішінде сиысып бірге тұрып жатыр. Дала өмірі де бұрынғыдай СҰЛЫҚ емес. Даланы басына көтерген алып машиналардың ҮНІ далаға келген жаңа өмірдің үні іспеттес. Автор даланың ескі көрінісі мен бүгінгі тынысын беру арқылы көп нәрсені ұтқан.

Повестегі даланың жуан жұдырық ұрда-жық батырларының бейнелері даралылығымен көзге түседі. Әсіресе, Дүйімқара образы даланың дүлей күшінің көрінісі ретінде ерекше әсер қалдырады. Ата кегін көңілге түйіп, намысқа шауып, жау қолында мерт болған күйші

Күйші қазақтың домбырасымен КҮЙ тартқанда, ызалы көз, суық кабак түркімендердің «Бәрі де жұмсарыпты, бәрінен де айбат қашыпты». Ол – халықтық өнер. Дутаршы Дәулет жорықта жаза басып қаза болғанда, бала Құрбан оның дутарын тартып, өнерін онан әрі жалғастырады. КҮЙ аңыз өлмейді. Міне, кешегі бала, бүгінгінің кәрісі Құрбан ақсақал күй тарихын келесі ұрпаққа аңыз-етіп айтып отыр.

Повесте сол заманның тынысы сезіліп тұр. Ескі заманның қатыгез заңын көрсететін бейнелі суреттеулер де аз емес. Мысалы, мәңгірт қазақтар туралы. Дүйімқараның айдалада Көкбөрімен шайқасып, оны тірілей көрге көміп кететін туралы туралы эпизодтар жүректі дір еткізбей қоймайды.

Жинақтағы «Бәсеке» және «Ханша-Дария хикаясы» туындылары да сәтті шыққан. Бірақ осы «Бәсеке» ептеп ертегіге ұқсаңқырап кетіпті. «Ханша-Дария хикаясында» «Жарық дүниені өлі тоқтының кеудесіндей, астына басып, айналасына өлексеге қонған күшігендей сығырая карап» отырғандай қаһарлы хан,

де ше? Төсін төсең, төскейінде өсірген домалақ бас жан иелері келешек ұрпақ камын ойлау, жердің, елдің камын ойлау түгіл бір-бірімен қырқысып, елсіз далаға өмір әкелеудің орнына өліктен обалар қалдырып отырса, оның несі мұрат».

Ә.Кекілбаевтың «Күй» повесіндегі дала келбеті осындай. Абайсызда тұтқын боп қолға түскен, домбырасын серік қып күй тартып, ел аралап жүрген өнер адамы – күйшінің тағдыры ауыр. «Дүрдиген дүрдиген» сенсен бөріктілер» күйшіні жорықта қазақтар өлтірген Жөнейттің жалғыз ұлы Дәулеттің бодауына алып келген. «Екі ортада шыбын өледі» дейді халық. «Әтең, сол жолсыз жасаққа күйші емес, адайдың аспанға түкірген батырларының бірі іліксейші» деп, киналады лирикалық герой. Болары болды, енді не істеу дерек? Халықтың мұңы не мұңдап, шерін шерлей білген сезімтал күйші жүрегі ойындағысын ешуақытта бүкпей, жасырмай ашық айтатын. Бұл – өнер адамына тән ерекше қасиеттің бірі. Аузын арандай ашқан өлім ше? Ол түк емес. Халыққа, өнеріне арқа сүйеген адам өлмек емес. Ендеше, сөйле!

Түркімендер айнала қоршай отырысып, қолына домбыра беріп, күйшіні сынамақ ниетпен, кадала қарай қалған сәттегі күйші ойы осындай. «Ел көріп, жер көріп жүрегінде, көкірегінде түйгенінің бәрін айт. Тәңірінің тегін жері мен тегін ауасына таласып, қырылып бара жатқан мынау жұмыр басты пенделердің босқа арамтер болып жүргенін айт... Шашылған бас пен шашылған сүйектің ешбір елге ешқашан да шекара бола алмайтынын айт». Күйші домбырасы сұңқылдап жылап, еңіреп боздап осыларды айтты...

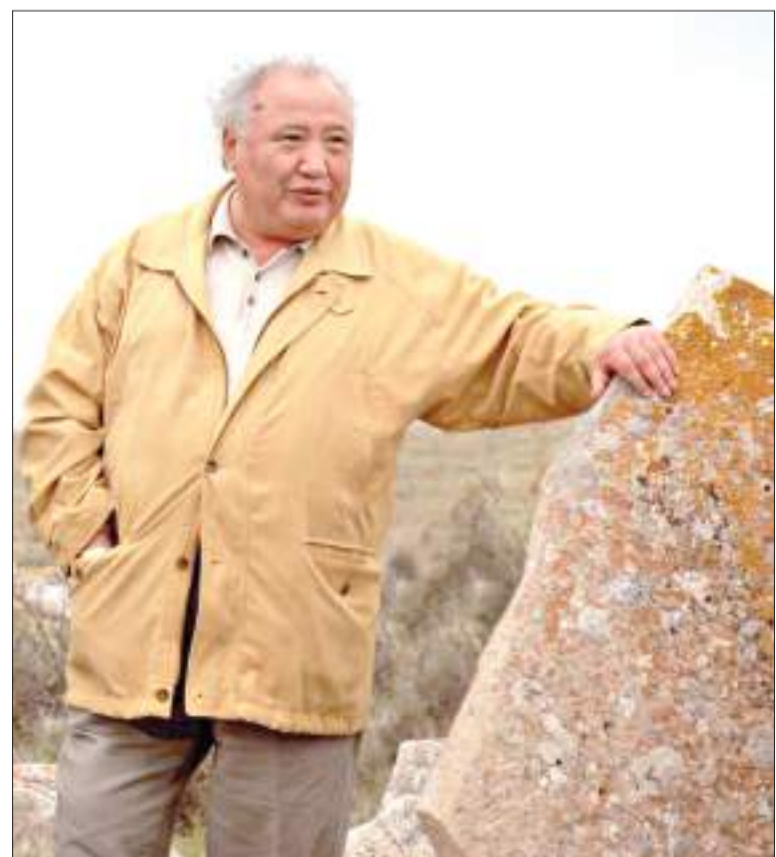
Ә.Кекілбаевтың «Күй» повесінде көрінетін негізгі орталық мәселе – осы. Даланың Дүйімқара

Дәулеттің бейнесі нанымды шыққан.

Ә.Кекілбаев ең алдымен, кейіпкерінің көңіл күйіне үңіледі. Сондықтан да жинаққа кірген үш повесінде де психологиялық элементтер басым. «Күй» повесі түгел дерлік негізгі кейіпкер ойы арқылы шегініс тәсілімен берілген. Осы ретте күйші мен Жөнейттің рольдері ерекше. Күйші – сиқыр тілді, күйшілік өнерді меңгерген адам. Ол тілдің жеткізе алмайтын нәрсесі жоқ, ол тілді түсінбейтін адам баласы жоқ. Жау жүрек Көкбөрі де оның үні шыққан жерде тұра алмайтын. Кәнігі тарқан Жөнейт те домбыранып кеткенін өзі де сезбейді. Қос ішектің үні оны сиқырлап кеткендей еді... Сондықтан да оның күшін халықтың бәрі де мойындайды. Ол – жалпыхалықтық тіл.

Шығыстың дүлей КҮШІ атанған атақты Шыңғыс хан өмірінің бір сәттік көрінісі елес береді. Жарты құдай Шыңғыс ханның адам шошырлық сұрапыл қанды жорықтарының бірі туралы аңыз хикая негізіне арқау болған. Онда Шыңғыс хан бейнесі нәзік психологизм арқылы ашылған. Бір айта кетерлік нәрсе: жоғарыда аты аталған екі туынды повесть деп айдар таққаннан гөрі, әңгіме деп атаған жөн сияқты. Өйткені, оларды көлеміне қарап повесть дегенімізбен, көтерер жүгі мен мәселесі, табиғаты жағынан әңгімеге жақын.

Жинақты оқып шыққанымызда ең алдымен байқағанымыз, автордың тіл байлығының молдығы болды. Бірақ та кейде ой ырғағына сай теңеу сөз іздеймін деп, мағынасыз, жетім сөздерді қосақтайтын жерлері де,

суреттеулер жасаймын деп көп сөзділікке ұрынатын жерлері де кездеседі.

«Дала балладаларын» оқып шыққанымызда көңлімізге келген кейбір ойлар – осылар. Алдағы уақытта да жұртшылық жас жазушыдан жақсы шығармалар күтеді» («Жетісу», 23.10.1969).

Әбіштің осы кітабына қатысты айтылуға тиісті аса бір маңызды мәселе – сол кездегі кеңестік әдебиетте мәңгүрттік мәселесін алғаш рет көтеруі. Шығарма жазылған кезде мұндай сөз естілмейтін де еді. Отаршылдықтың салдарын тілінен айрыла бастаған ұлттарда енді енді көріне бастаған қалың көпшілік әлі байқай қоймаған келеңсіз құбылысты жазушының көреген көңіл көзімен көре біліп, көркем әдебиетте бейнелеуі ұлылықтың алғашқы көріністерінің бірі. Бұл мәселе жайында біз «Повесте сол заманның тынысы сезіліп тұр. Ескі заманның қатыгез заңын көрсететін бейнелі суреттеулер де аз емес. Мысалы, мәңгүрт қазақтар туралы» деген түрде қысқа ғана ескертіп кетіпміз.

КСРО-дағы аз ұлттардың болашағына қауіп төндіре бастаған осы бір әлеуметтік келеңсіз құбылысты суреттеген «Боранды бекет» (1980) романы шыққан кезде барып, жұртшылық бұған назар аудара бастады. КСРО-дан тәуелсіздігін алған халықтардың біразы қазір ұлттық даму жолында түсіріп, отаршылдық кезінде әлсіретіп алған рухани болмысын қалпына келтіру үстінде екендігін айта кеткеннің артықтығы жоқ.

Ә.Кекілбаевтың қалам қуатымен өмірге келген том-том шығармалары филологиялық ойларының тереңдігімен ерекшеленіп, қазақ прозасындағы философиялық психологизмнің асқан үлгілерін жасады.

Жазушының шығармалық шыңы саналатын тарихи тақырыпқа арналған «Үркер» (1981), «Елең-алаң» (1984) романдарының жиырмасыншы ғасырдың екінші жарымындағы қазақ әдебиетіндегі елеулі табыс болғандығын атап айтамыз. Осы қос романдан тұратын дилогиясы үшін жазушы 1986 жылы Қазақстан Республикасының Абай атындағы Мемлекеттік сыйлығын алды.

Алмағайып, өтпелі кезеңде өмір сүрген қаламгердің қалам қуаты қоғам, мемлекет қайраткерлігіне ұласты. Қазақ елі тәуелсіздігін алғанда, соны бауыр жұмыстардың басы-қасында Әбіштер жүрді. Қазіргі Қазақстан ұлттық даму жолында қаншалықты жетістіктерге жетсе, соның барлығында дерлік, азы-көпті Әбіштің де қосқан өзіндік үлесі бар.

Әбіш – сан қырлы дарын иесі. Әдебиеттің барлық салаларында дерлік, қалам тербеген Әбіш артына өлмес мол мұра қалдырды. Оны игеріп, ұрпақтардың рухани игілігіне айналдыру – болашақтың еншісінде Сөз өнерінің поэзия, проза, драматургия, аударма, сын, эссе, публицистика салаларында өнімді ойлар айтып, ақын, прозашы, драматург, аудармашы, сыншы, эссеист, публицист, аудармашы ретінде кеңінен танымал болған қаламгердің шығармалары халқының рухани дамуына қызмет ете бермек. Жазушының шығармалары әлемнің көптеген тілдеріне аударылып, еуразияның төрінде өмір сүріп жатқан қазақ деген халықты бар болмысымен әлемге танытуда.

Әр дарынды өзгелерден өзгеше көрсетіп тұратын, өзіне ғана тән бір ерекшелігі болады. Әбіш несімен өзгелерден

оқшау тұр дегенде алдымен, оның ойшылдығын айтар едік. Ойшылдық – жазушы шығармаларының барлығына ортақ қасиет. Жазушының сүйекті шығармаларын былай өзіне дейін оқып отырғанда, оқырманын өмір ағысының терең иірімдеріне қарай жетелеп, ұзаққа алып кетеді.

Өмір – түпсіз терең тұңғиық. Оның түбіне жетемін деп, адамзат тарихындағы не бір ұлылар ой тербеткен. Десек те қазақтың халық әнінде айтылатындай, «Өмірдің бар ма-ай, байлауы-ай?» деген сауалдың күні бүгінге дейін көкейден түспей жүргені де рас. Мәңгілік тақырыбына айналған өмір дегеніміз не? Осы уақытқа дейін осы мәселе төңірегінде ой тербеген философ, тіпті қарапайым адам да кем шығар, сірә. Оқырман ойында жүрген бүгінгі өмірдің көптеген мәселелері төңірегінде философ Әбіш те ой тербетіпті. Ал Әбіш не дейді? Әбішті тыңдайық:

«Сонда өмір сүру деген енесіне жамырап кетпесін деп, күні бойы темірқапты шырк айналаып, шыға алмайтын арқандаулы қараша ботадай, не қорлықты көрсен де, не сұмдықты бастан кешсен де, жан-жүйенді

жадыратқан тәтті қиял, аңсар арманның бәрінен адыра қалып, маңдайынды тауға ұрып, тасқа соқсаң да, өзін тіленіп келмеген, келгесін еш тілегінді қабыл қылмайтын кер тағдырдың тастақ тар қойнауына қызыл өңешінен қылғына байлану ма?»;

«Өмірді күнкөріспен шатастыру мұратты есеппен, еңбекті айла-амалмен, адалдықты көлгірлікпен, махаббатты жәу-келікпен шатастыруға ұрындырады. Тоғышарлық деген әлеуметтік індет те осыдан өрбиді»;

«Замана сипаты: біреулерге кешегі дәуренмен қоштасуға тура келеді. Олар үшін бұл – «күйреу кезеңі». Екінші біреулерге қалыптаса бастаған жаңа жағдайға икемделуге тура келеді: олар үшін бұл – «өтпелі кезең». Ал үшінші біреулердің өлгені тіріліп, өткені жанбақшы, басынан ауып кеткен бақ қайтып оралмақшы: олар үшін бұл – «қайта өрлеу», «қайта түзелу кезеңі». Ал төртінші біреулер үшін – атымен жоқ жаңа ұрпақтар үшін – бұл шын мәніндегі «дәурендеу кезеңі».

Иә, философ Әбіш өмір туралы осылайша толғанады. Мұнда айтылған ойлар шынайлығымен, тереңдігімен, өміршендігімен ерекшеленеді. Керек десеніз, көркем сөздің құдіретімен теренге тамырлап кеткен жазушының ойларын түсінудің өзі оқырманға оңайға соға бермейді. Әр сөзі зіл батпан жүк арқалаған Әбіштің сөйлемдері оқырманынан асықпай, ойланып оқуды талап етеді. Демек, жазушының көркем шығармалары ойлы оқырмандарын ойынан шығатыны анық.

Ә. Кекілбаевтың қай кітабын оқымаңыз, әлемдік деңгейдегі энциклопедиялық білім иесі екендігі көрініп тұрады. Оның шығармаларынан жаңа бір білімнің көкжиегін ашқандай боласыз. Жазушының кез келген туындысында көтерген мәселесі ұлттық ауқымынан асып-тасып, көл-көсір көсіліп жатады. Ұлттық топыраққа аяғын нық тіреген Әбіш жалпы адамзат баласын толғандырып отырған ғаламдық проблемаларға келгенде, еркін көсіледі. Ол қай тақырыпқа жазса да ұлттық мәселені әлемдік аяққа тұтастай аламырады. Адамзат тарихындағы мәдениет мәселелерін шолған көлемді эссесіндегі мына бір жолдарға назар аударайық:

«Тарихи даму әлі ұлттық аядан, мемлекеттік тұрғыдан қарастырылып келеді. Сондықтан онда бір-біріне кереғар догматтық концепциялар үстемдік құрып кетеді де, ұлттық шектелушілікке, мемлекеттік шектелушілікке, қоғамдық жүйелік шектелушілікке жел беретін қисындар туындайды. Ол баршамызды өзімізді қоршаған аямен жарастықта өділ қарым-қатынасымызды жасақтайтын ортақ критерийлер табуымызға кедергі келтіруде. Соның қырсығынан көп уақытқа дейін баршамыздың асыраушымыз болып табылатын табиғатты кім ұстылы молырақ салса, сол көбірек оіржа батыл иесіз дәулетті көрдік. Сол сұраусыз дәулетті басқалардан бұрынырақ, көбірек қармап қалу үшін қауымға, тайпаға, халықтық, мемлекеттік бірлікке топтастық. Сөйтіп, адамзат нәсілінің өз ішіндегі алауыздықты барған сайын неғұрлым ересен масштабтарда заңдастырып, сол арқылы бір-бірімізге әлімжеттік жасадық. Бір қауым екінші қауымға бас салудан басталған жабайылық

әлімжеттік бір мемлекет екінші мемлекетке бас салатын орта ғасырлық әлімжеттікпен тынбай, сондай екіұшар мүдделер жолында топтастық еді ұдай мемлекеттердің теке тіресуінен тұратын күллі әлемдік империалистік әлімжеттікке айналды. Мұндай жағдайдағы басқыншы соғыс та, қорғану соғысы да күллі табиғаттың түбегейлі күйреп, адамзат пен цивилизацияның біржолата жойылуымен тынады. Сондықтан да қазір халықаралық, мемлекетаралық қарым-қатынаста текетіретік қағиданы мүдделер үйлесімі қағидасымен алмастыруды көздейтін жаңаша ойлау концепциясы орын тебе бастады. Ол концепция өз әрекет аясын тек бүгінгі күнгі арақатынасты жүйелеумен шектелмей, күллі адамзаттық қоғамдық тәжірибені қайта сараптап, қайтадан байыптауды да қамтыса керек» (Ә. Кекілбаев. Заманмен сұхбат. Алматы, «Жазушы», 1996, 24-бет).

Осыдан отыз жылдан аса бұрын жазылған бұл жолдар қазірге дейін өмірімізде, жалпы адамзат қоғамының қоғамдық-әлеуметтік дамуында шешімін таппағандықтан да өзінің маңызын жоймай, керісінше өткірлене түскен сияқты. Әсіресе біз үзінді келтірген осы «Бағзы мен бақиды жалғастыра сара жол (Тарихи-мәдени мұра: кеше, бүгін, ертең)» және де «Сайранқұмарлық санаға тұсау» (сонда, 6-20 беттер) ғылыми эсселерінде жер шарының, оның бетінде тіршіліктің, адамзат қоғамының пайда болуынан бастап, қазіргі заманға дейінгі даму жолдарын саралаған ой-пікірлерінен жазушының қоғамдық ғылымдармен бірге жаратылыстану ғылымдарын да жан-жақты меңгерген планетарлық ауқымдағы ойшыл екендігі жарқырап көрінеді. Қазіргі әлемде, қазақ қоғамында жүріп жатқан қоғамдық-әлеуметтік күрделі үрдістердің қыр-сырларын танып білуге, күрмеуін шешуге Әбіш айтып, жазып кеткен ой-пікірлердің септігі тиері анық.

Өмір туралы өнікті ойлар айта білген жазушы тағы бір жерде адам өмірінің соңы жайлы мынадай бір өз ойын айтыпты: «Өлсең де қадірінді біліп атыңды ұмытпайтын ел жұртымен ұрпағың болса, өлімнің несі үрей, несі қиянат... он сегіз мың ғаламның еркейісіне жөн тауып берген жаратылыс жарықтықта өділетсіздік болуы мүмкін бе, сірә. Қатары сиреп, қайраты кеткен кәрі уақытын сарқып, дүние ауса, несі өділетсіздік. Қайта қадірін кетіріп, болғанын, толғанын көрмеген өгей ортада өлексе сүйретіп, жүріп алғаны қиянат болмай ма? Тек сондайдан сақтасын. Ақыл-есі дұрыста жөнімен жөнелу де кез келгенге бұйыра бермейтін бақыт емес пе?».

Иә, «Өлсең де қадірінді біліп, атыңды ұмытпайтын ел жұртымен ұрпағың болса...»-деп, армандаған Әбіштің ойларын бүгінгі «ел жұрты мен ұрпақтары» жүзеге асырып жатыр. Бүкіл саналы ғұмырын халқының ыстық-суығын басынан өткізіп, жарқын болашағына қызмет етуге арнаған абзал азаматтың туған елі оның 90 жылдық мере тойынан дүркіретіп, кеңінен тойлап жатыр. «Елім» деген ерін елі ешқашан да ұмытпақ емес. Өйткені, өмір заңы – солай.

В последнее время произошли события, которые в известной мере подорвали основу религиозного радикализма, экстремизма, «романтизма», показали и раскрыли во всей «красе» современный «всемирный халифат». Это поражение Исламского государства Ирака и Леванта (ИГИЛ), провозглашенного в 2014 году как всемирный халифат с шариатской формой правления. После поражения ИГИЛ начался возврат казахстанцев из Сирии.

САЛАФИЗМ РАСПРОСТРАНИЛСЯ В КАЗАХСТАНЕ ЧЕРЕЗ ИМАМОВ?

СПУСК С НЕБЕС НА ЗЕМЛЮ

22 октября в Нур-Султане начался процесс в отношении 14 человек, вывезенных из Сирии в Казахстан в рамках спецоперации «Жусан» и обвиненных на родине в терроризме. По версии следствия, 14 подозреваемых казахстанцев сформировали в Сирии в отряде экстремистской группировки ИГИЛ. Подозреваемым были предъявлены обвинения в участии в террористической деятельности, вербовке и пропаганде терроризма, а также совершении иных тяжких преступлений.

ИГИЛ в свое время было воспринято религиозными радикалами и «романтиками» как настоящий халифат, восстановление шариата, истинно исламское общество, где у них будет возможность воплощения своих религиозных представлений и убеждений. По этим и другим причинам в боевиках, желающих воевать «за джихад», «за веру», «за Аллаха», и их «боевых подругах» не было недостатка по всему миру. И множество мусульман, нередко с семьями, разными путями оказывались в зоне боевых действий, в том числе из Казахстана.

Немало было у нас и тех, кто поддерживал «халифат» и его идеологию, в социальных сетях и даже в мечетях шла вербовка мусульман для учебы, военной подготовки за рубежом. Зарубежные пропагандисты красочно описывали образ джихадистов, настоящих воинов за веру, привлекали новобранцев славой мучеников, которые непременно попадут в рай. Многие обещались и женщинам.

Всего КНБ с госорганами и иностранными партнерами вернули из Сирии 595 казахстанцев, свыше 400 из них – дети. 10 мужчин и 5 женщин из числа возвращенных в Казахстан уже осуждены к различным срокам лишения свободы. Их признали виновными в участии в деятельности террористической организации. В июле 2018 года КНБ сообщил, что с момента начала войны на Ближнем Востоке в Сирию и Ирак уехали около 800 граждан Казахстана. А сколько их реально там было, сколько погибло – никто точно не знает.

Характерно, что Исламское государство продолжило салафитскую традицию призыва мусульманской общины к возвращению к временам праведных халифов и пророка Мухаммада – это мечта многих салафитов.

Поражение ИГИЛ было как отрезвляющий «спуск с небес на землю» боевиков, их жен, отча-

сти крушение религиозных представлений и убеждений тех, кто верил в «исламский рай». И вернувшиеся женщины рассказали о том, что жизнь в «халифате» была настоящей пыткой, и хотели бы похоронить эти воспоминания, просто забыть об этом навсегда; с ужасом поведали о том, что женщины выходили замуж по 19 раз, о распространении насилия, педофилии, казни за попытку бегства и т.д.

Ясное дело, что дети не должны были находиться в воюющей стране, где ничего нет: образования, нормального питания, жилья, медицины, но родители хотели, чтобы они жили в настоящем халифате... Так печально закончилась, условно говоря, религиозная романтика некоторых наших граждан.

В КАЗАХСТАНЕ ХОТЯТ ВОССОЗДАТЬ ПЕРВОНАЧАЛЬНУЮ ИСЛАМСКУЮ ОБЩИНУ?

В 90-ые годы после принятия сверхлиберального закона от 1992 года «О свободе вероисповедания и религиозных объединениях» осуществлялся свободный выезд молодых людей для получения духовного образования в страны Ближнего Востока, Пакистан, Афганистан, Египет, Турцию, Саудовскую Аравию и т.д. Там им прививались кроме основных знаний идеи, чуждые традиционной для казахов форме ислама, нередко и радикальные, экстремистские идеи, образ жизни, отличный от казахского.

Крайне удивительно, что наши политики, идеологи, законодатели, духовенство тогда не просчитали риски религиозной и идеологической экспансии в молодую республику. Эта всем известная проблема, которую я поднимал с 2008 года, но осталась до сих пор не решенной. Кстати, среди 14 че-

ловек, обвиненных в Нур-Султане в терроризме, есть и те, которые получили теологическое образование в Египте.

Например, осенью 2018 года депутаты сената парламента РК, рассматривая законопроекты по вопросам религиозной деятельности, предложили исключить норму, согласно которой получение гражданами Казахстана духовного (религиозного) образования в иностранных государствах допускается только после получения высшего духовного (религиозного) образования в республике, посчитав это нарушением прав граждан на получение образования и беспрепятственный выезд и въезд в страну.

Депутаты будто не знают, что «салафиты», «арабский» ислам, хиджабы и т.д. в РК появились, как только нашу молодежь стали обучать в религиозных заведениях Египта, Пакистана, Саудовской Аравии, Катара, Турции, Афганистана и т.д. Ведь там студенты не только изучали Коран, но перенимали особенности ислама той или иной страны, другой мазхаб, культуру, образ жизни, менталитет, отношение к женщине, одежде и т.д.

Во всех этих странах есть свои религиозные противоречия, радикальные, экстремистские, започим они нужны нашим имамам?! Не говоря о том, что много мечетей построили с помощью Саудовской Аравии, что давало возможность этой стране влиять на религиозную жизнь нашей страны, хотя это не повод перенимать салафизм. В социальных сетях писали, что в наших «салафитских» мечетях материально поощряли своих приверженцев, женщинам бесплатно раздавали хиджабы и т.д.

Теперь сравним салафитскую традицию: призыв мусульманской общины к возвращению к временам праведных халифов и пророка Мухаммада, вернуться к истокам,

к первоначальной исламской общине, и что было привнесено в ислам за более чем тысячу лет его существования, относится к так называемым запрещенным новшествам.

По этой причине салафиты не приемлют «степной» ислам, казахскую культуру и традиции – это ведь не первоначальная исламская (арабская) община. Непонятно, как можно вернуться к первоначальной исламской общине в XXI веке, хотя понятно стремление наших «салафитов» перенимать такое учение вплоть до внешних признаков и обычаев.

Уже наши имамы призывали

написать петицию и собирать подписи в поддержку хиджабов в учебных заведениях, учили мужчин бить камочью своих жен, чтобы не оставлять следов, покрывать головы маленьких девочек, проводили обряд «неке кию» без официальной регистрации брака и т.д. Участились и разводы по исламским законам, когда муж дает развод жене одним только словом «талак», и брошенная семья остается без алиментов, потому что не было официальной регистрации брака. По публикациям в СМИ, таким правом пользуются и сами имамы. От них не отстают и некоторые чиновники. Не говоря о снижении уровня образования, науки, культуры, литературы. Такие тенденции будут усиливаться, если государство будет безучастным.

САЛАФИЗМ РАСПРОСТРАНИЛСЯ ЧЕРЕЗ ИМАМОВ?

Вся эта история с «халифатом» вызывает настороженное отношение общества и государства: по каким причинам у нас появились его радикальные сторонники? Приблизительно такая же ситуация и у наших соседей. Самое большое количество боевиков для ИГИЛ «экспортировала» Россия (около 3500), затем – Узбекистан (1500) и

Таджикистан (1300), Кыргызстан и Казахстан – 400-500.

В историческом, идеологическом и законодательном контексте история казахстанцев-джихадистов в Сирии – это результаты сверхлиберального закона от 1992 года «О свободе вероисповедания и религиозных объединениях», который открыл двери в Казахстане для многочисленных сект и религиозных организаций, дал возможность казахстанцам получать духовное образование за рубежом. Кстати, и у соседей была такая ситуация с законами о религии.

В нынешних реалиях, когда салафизм становится опасным дестабилизирующим фактором в самых разных уголках планеты, власти Саудовской Аравии, откуда направились в «халифат» более 3000 боевиков, все чаще задумываются о пересмотре статус-кво. Ведь в этой стране существует салафитская оппозиция, и именно из нее идет поток добровольцев, отправляющихся воевать на стороне террористов по всему миру.

Одно время велись разговоры о запрете салафизма в Казахстане, но они остались лишь разговорами – мол, эта официальная религия Саудовской Аравии, как мы ее запретим? К примеру, у нас не распространяется шиизм – это не означает, что эта религия у нас под запретом. По этой причине речь должна идти не о запрете – салафизм распространился через имамов, получивших духовное образование за рубежом.

«Арабский» ислам зашел в вузы и школы светского государства, появились учителя и преподаватели, придерживающиеся канонів «чистого» ислама, много защитников арабского хиджаба, «салафитов», уже чаще звучат слова «по законам шариата должно быть так» и т.д. Уже не действуют разъяснения представителей ДУМК о том, что по канонам ислама голову покрывают не девочкам, а девушкам при достижении половой зрелости.

В конце 2018 года 22-летний мужчина из Атырауской области, который учился в медресе в Шымкенте, забил 5-летнего пасынка за неправильное прочтение молитвы. Родные утверждали, что к пасынку отчим всегда относился хорошо. Он пытался увлечь мальчика религией, но ребенок толком не понимал его требований. Можно было бы отнести этот случай к неадекватности мужчины, если бы не одно обстоятельство – он учился в медресе, то есть имел начальные знания. Какие причины смертельных побоев ребенка – в медресе прививают идеи радикальных течений, слабые знания преподавателей, психическая неустойчивость, радикализм слушателя или что-то иное – эти и другие вопросы остались без ответа...

БОЛЬШОЙ ПИСАТЕЛЬ И ОРИГИНАЛЬНЫЙ МУЖИК: несколько интересных историй из жизни АБДИЖАМИЛА НУРПЕЙСОВА

Как простому аульному парню, чей первый «роман» состоял из 12 страничек рукописного текста, удалось за несколько лет покорить Алматы и Москву? И почему его лица не видно в фильме «Кутузов», где он снимался? Несколько интересных историй из жизни Абдижамил НУРПЕЙСОВА накануне его 95-летия рассказала газета «Караван».

ЕГО МАЛАЯ РОДИНА

Абдижамил Нурпейсов родился на берегу Арала, у подножия горы Бел-Аран. В фильме «Великое безумие пчел», который режиссер-документалист Александр ГОЛОВИНСКИЙ посвятил ему, писатель, вспоминая об опустынивании родной земли, говорит:

— Мы здесь с покойным Тахави Ахтановым плавали на парохе по Аралу, а спустившись через месяц с корабля на материк, побывали в колхозе Жанажол.

Однажды в дом, где остановились, прибежал, размахивая газетой, аульный почтальон. Глупо улыбаясь, показал нам записку, где говорилось, что через 20 лет Арал усохнет.

«И тогда освободится столько плодородной земли, — восторженно писал журналист, — и мы поседем хлопок, построим агрогорода». «Какой бред, — подумал я. — Но, увы, недалекий писака оказался прав: оказывается, море можно при современной технике и плюс бездушии человека высушить за четверть века».

Его путь в литературу начинался с «Войны и мира» Льва Толстого.

В 1942 году Абдижамил Нурпейсов ушел на войну. В начале апреля следующего года 18-летний лейтенант попал на Южный фронт. Придя в штаб, который находился в Новочеркасске, он познакомился с капитаном, который также ожидал назначения. Вместе они сняли комнату у одинокой женщины.

— В этом доме была одна-единственная книга — первый том «Войны и мира», — вспоминал писатель позже. — Взяв ее в руки после завтрака, капитан ложился на кровать, через несколько минут книга шлепалась на пол. На третий день, не успев прочитать и строчки, капитан резко оторвал голову от подушки, сморщился от злости и швырнул ее в противоположный угол. После этого он к ней не прикасался, зато «Войну и мир» начал читать я. Голова шла кругом! И так плохо знаю русский язык, а тут еще цитаты на французском. Но

теперь, когда с того дня прошло уже много-много лет, я думаю, что та властная тяга к литературе началась с мощи этой книги.

Демобилизовавшийся из армии в 1946 году, лейтенант Нурпейсов прямоком поехал в Алма-Ату, чтобы попасть в Союз писателей. В рюкзаке лежала 12-листовая тетрадка, исписанная мелким бисерным почерком. Начало, как казалось ему, будущего романа.

— Читая всё без разбору — стихи ли это, статьи, повести, романы ли, я с малых лет боготворил всех писателей. Но, попав в святое для меня здание, оробел и, бочком зайдя в кабинет, где, склонившись над столом, сидел председатель Союза Сабит Муканов (писатель увлеченно работал), весь сжался и юркнул в угол. Но он краем глаза успел заметить меня и, обернувшись, спросил: «Вы к кому?» — «К вам». «Почему тогда прячешься?» — перешел он на «ты».

Протянув ему тетрадку, сказал, что принес роман. «Я сейчас очень занят подготовкой доклада. Не обидишься, если отправлю тебя к главному редактору «Литературного фронта» (современный журнал «Жұлдыз». — Ред.) товарищу Мустафину?».

Он написал записку, и уже через час я был дома у Габидена Мустафина. «Что это?» — спросил писатель, когда я вслух прочитал содержимое своей тетрадки. «Роман» — «Но роман — это большая вещь, а у тебя всего 12 страниц». И тут я задал глупейший вопрос: «Агай, а как пишутся романы?». Писатель улыбнулся: «У тебя уже похоже на роман. Мы все именно так и начинали их писать».

Пройдет несколько месяцев, и 22-летний прозаик Нурпейсов в Союз писателей Казахстана прочитает старшим товарищам по перу роман «Курляндия».

ИЗ КАЗАХСКОГО АУЛА — В МОСКВУ И ПАРИЖ

А вот как он приступал к роману «Кровь и пот». Вернувшись летом 1947 года в родные края, 23-летний офицер Абдижамил

Нурпейсов застал дома в нужде и горе мачеху и сестренку, отец и два брата погибли на фронте. Через несколько дней он поехал в районный центр. Вечером того же дня, как только добрался до Аральска, вывел на клочке бумаги: «Кровь и пот».

— Когда «Кровь и пот» печаталась в журнале «Дружба народов», я как раз в ту пору работал там, — вспоминает российский критик Лев АННИНСКИЙ — один из героев фильма Александра Головинского «Безумие пчел». — Я отлично знал, какого масштаба эта вещь, и когда размышлял над прозой Нурпейсова, то воспринимал ее так: боль казахов похожа на нашу русскую боль. И они, как и мы, пережили этот страшный век: были ввязаны сначала в Гражданскую, а потом в Великую Отечественную войну.

Роман «Кровь и пот» стал для меня воротами в казахскую реальность и казахскую душу.

Эти ворота ведут в евразийское вселенское пространство, где все мы обречены жить. Живя здесь, мы поневоле или по воле, как говорил Достоевский, становимся всеотзывчивыми всечеловеками.

— В течение многих десятилетий, разрабатывая тему слома старой системы и рождения новой, советские писатели пользовались двумя красками: всё, что было связано с белыми, было черным, всё, что с красными, — светлое, — сказал азербайджанский писатель Чингиз ГУСЕЙНОВ. — В романах «Тихий Дон» (самое яркое антисоциалистическое произведение, с моей точки зрения) и «Кровь и пот» это было нарушено.

В двух центральных образах трилогии Нурпейсова — Еламана и Танирбергена — была показана трагическая судьба всего казахского народа.

К слову: в Москву литературные дороги Абдижамил Нурпейсова привели в конце 40-х годов, когда он стал студентом Литературного института, а жизненные дороги в этот город начинались гораздо раньше. В 1943 году 19-летний лейтенант Нурпейсов был определен в учебный артиллерийский полк, базировавшийся в подмосковном

поселке Качино. Как-то утром его вместе с товарищами по оружию подняли не на учения, а посадили в грузовик и повезли на Поклонную гору. Здесь тогда снимались сцены отступления наполеоновской армии из Москвы для фильма «Кутузов» Владимира Петрова. Молодых солдат и офицеров привезли сниматься в массовке.

Нурпейсова в кадре не видно (режиссер, видимо, решил, что на француза он похож мало), но этот эпизод остался в памяти, чтобы затем украсить из жизни уже не офицера, а писателя.

Французский стал первым иностранным языком, на котором заговорили герои Нурпейсова. Юрий Казаков уже заканчивал переводить «Кровь и пот» на русский с подстрочника, она уже публиковалась в «Дружбе народов», когда он прислал в Алма-Ату письмо: «Во Франции есть переводчица. Она мои рассказы переводит, и ей очень понравился роман «Кровь и пот», хочет его переводить. Если найдет в Париже издателя, который заинтересуется романом о казахах, тогда дело в шляпе».

Как известно, переводчица нашла не какого-нибудь третьестепенного издателя, а самого Антуана Галимара, директора старейшего издательского дома Gallimard. Так начиналось знакомство Абдижамил Нурпейсова с Лили Дени — самой знаменитой во Франции переводчицей с русского.

КОМПЛИМЕНТ ОТ НУРПЕЙСОВА

Народный артист СССР Асанали АШИМОВ благодаря Абдижамилу Нурпейсову был удостоен Госпремии СССР.

— Настоящий зритель принесла мне роль поэта Асана в драме Калтая Мухамеджанова «На чужбине», — рассказывает актер. — Спектакль поставил Михаил Михайлович Новожилин, актер Малого театра, ректор Щепкинского училища. Это был настоящий успех!

Абдижамил Нурпейсов, от которого дождался похвалы — все равно, что зимой просить у скупого снега, написал в своей рецензии: «Игра Ашимова — чудо. Он не только душой, но и каждой своей мышцей чувствовал тоскующего на чужбине поэта».

В мамбетовском спектакле «Кровь и пот» мою трактовку роли Еламана он тоже одобрил. Работа над этим спектаклем была интересной изначально. Инсценировку романа мы, актеры, писали сами. Азербайжан Мамбетов для этого запер нас в своем кабинете.

Вначале я не понимал и где-

то даже презирал своего героя. «Как его можно считать мужчиной, коль от него ушла жена?» — думал я. А ведь любая роль проходит через сердце актера, он должен до конца уяснить мотивы поступков персонажа. Войти в образ помогло более близкое знакомство с автором романа «Кровь и пот».

В какой-то момент до меня дошло: а ведь Нурпейсов списывал своего героя с себя! Ни для кого не секрет, что у этого большого писателя и неординарного мужчины суровый характер. Думаю, его жене не очень-то легко рядом с ним.

Чтобы сыграть стихийного революционера Еламана, я даже отобрал часть монолога у мырзы Танирбергена — своего антипода и соперника. То презрение, с каким этот степной аристократ рассуждает о своем народе, в устах моего героя приобрело совсем другой смысл. Не презрение, а боль за поруганных людей, сострадание и горечь: сколько же можно безропотно терпеть, быть пылью под чужим сапогом?

На одной из репетиций я так вошел в роль, что на замечание режиссера ответил громким матом. Но это был не актер Ашимов, а рыбак Еламан. Мамбетов привык, что «привилегией» нещадно поносить актеров обладает только он, а тут обложили его! Он некоторое время стоял неподвижно, с открытым ртом, а потом зааплодировал: «Браво!». Он понял... А после премьеры один из зрителей сказал мне: «Ойпырмай! Я думал, вы спуститесь в зал и ударите меня». Я действительно так входил в роль, что однажды, когда машинист сцены повернул рычаг не в ту сторону и мне сильно поранило ногу, доиграл до конца, не замечая боли. Выйти на финальный поклон уже не было сил. Когда за кулисами снял ботинки, носки были набухшими от крови.

За этот спектакль режиссер и группа актеров — я, Идрис Ногайбаев и Фарид Шарипова — получили Госпремию СССР.

...Свое отношение к Абдижамилу Нурпейсову я бы назвал высоким.

Правдивый человек, большой писатель и оригинальный мужик, он достоин этого. Скажу больше — он личность века. И то, что моему казахскому Льву Толстому не можем воздать так, как, например, современным россияне Василию Шукшину, — это позор наш и наша беда.

Мне обидно и больно, что его гениальный роман «Кровь и пот» получил меньше внимания широкой читательской аудитории и кинорежиссеров, чем он того, безусловно, заслуживает...

Мерей СУГИРБАЕВА

ВРАЧЕЙ, КОТОРЫЕ НЕ ОШИБАЮТСЯ, НЕТ, НЕ БЫЛО И НИКОГДА НЕ БУДЕТ

СТАВКА МЕНЬШЕ, ЧЕМ ЖИЗНЬ

Что такое врачебная ошибка и можно ли ее избежать? На этот и другие вопросы корреспондента «КАРАВАН» отвечает врач-иммунолог, реаниматолог-анестезиолог из Нур-Султана Аскар БАЙМАГАМБЕТОВ.

— Для меня, как для дилетанта в области медицины, странно, что из педиатрии вы перешли в анестезиологию-реаниматологию, а в результате занимаетесь проблемами иммунитета. Это логичная цепочка?

— Это самая логичная цепочка, потому что врач-реаниматолог, как никто другой, знает критические состояния человека. Вообще, для каждого врача понятие иммунитета свое. Для меня — это стабильная работа всех систем организма. Правильная выработка гормонов, нормальное содержание микроэлементов и витаминов, помогающих поддерживать внутренний баланс и обмен веществ.

— Какой вуз и по какой специализации вы окончили?

— Семипалатинскую медицинскую академию по специальности — врач-педиатр. Затем уехал в районную больницу. Случайно увидел бегущую строку по телевидению, что там требуется детский анестезиолог, а у меня всегда была мечта стать детским реаниматологом-анестезиологом, работать в реанимации.

— Почему вы этого хотели?

— Я всегда считал, что должен быть максимально ответственным перед пациентом. Не хочу обидеть других своих коллег, но все-таки реанимация — это то место, где у тебя нет права на ошибку. Здесь ты должен быть максимально сосредоточен, голоден до знаний и каждый день «съедать» все новые и новые порции информации из медицинской литературы, чтобы не навредить пациенту, спасти его, когда нет времени на раздумья. Там нет такого, как в поликлинике: «Приходите завтра».

Реанимация — это то место, где ты в считанные секунды выстраиваешь алгоритм действий, как в шахматах, на много ходов вперед.

И здесь, как в той известной поговорке «проиграть битву — не значит проиграть войну», ты ведешь борьбу с критическим состоянием, постепенно отвоевывая у него пациента, как территорию в освободительных действиях со своей армией специалистов.

— Вы сказали, нет права на

ошибку, а есть врачи, которые не ошибаются?

— Думаю, не было, нет и никогда не будет, наверное. И у меня были ошибки. Необязательно они приводят к летальному исходу, не дай Бог конечно. Но бывает, когда ты делаешь манипуляцию пациенту, и даже, если она у тебя не получается и ситуация становится еще хуже, у тебя нет другого выхода!

И ошибаешься не потому, что не можешь сделать правильно, а потому что у пациента есть ряд анатомических особенностей и сопутствующих состояний.

Или — когда под рукой у тебя нет детской иглы-катетера, а тебе вслепую надо сделать катетеризацию подключичной вены ребенку, и есть только взрослая игла. У тебя только два варианта: либо с умным видом докладывать администрации больницы: извините, ребята, привезите мне детскую иглолку, а я потом проведу манипуляцию. И тогда ты будешь чистым, никто тебя

мысль была тогда у него в голове и какую он тактику избрал. В медицине не всегда дважды два четыре. Это для нас золотая истина.

Но я больше чем на 100 процентов уверен, что ни один доктор никогда не будет желать не то что летального исхода, даже осложнений своему пациенту. Ни бога-

ему там сломали челюсть. А сломанная челюсть в анамнезе в дальнейшем доставляет большие трудности при анестезии, когда человеку пытаются вставить интубационную трубку в трахею, чтобы подключить к аппарату искусственного дыхания. И конструктор умер от остановки дыхания и сердца. Этот пример нам приводили, когда мы учились в институте, чтобы мы всегда были внимательными и сконцентрированными.

ГЛАВНОЕ — НЕ РАССЛАБЛЯТЬСЯ!

— Вообще, каждый этап операции всегда несет свои неожиданные моменты, — рассказывает Баймагамбетов. — А интубация — это как взлет-посадка!

Чтобы хирург мог нормально работать, допустим, на внутренних органах, ему нужно, чтобы все мышцы пациента были расслаблены.

Для этого анестезиологи применяют специальные препараты. Они расслабляют всю мускулатуру вместе с дыхательной на 5–7 минут. И в это время ты должен в идеале, где-то в течение 15 секунд, если все гладко, зайти специальным инструментом, эндоскопом с фонариком на конце, через ротовую по-

лость, открыть и увидеть дыхательное горло, голосовые связки и вставить эту интубационную трубочку, которую подключают к аппарату искусственного дыхания. И аппарат начинает дышать за человека. Мышцы не работают, ничто хирургу не мешает, а аппарат дышит за человека. И нужно не только быстро и аккуратно вставить эту трубку, но еще ее и правильно удалить, чтобы после этого пациент смог дышать самостоятельно.

Но бывает еще такое грозное коварное осложнение — двойной блок, когда ты трубку убираешь, а он вдруг перестает дышать, потому что препараты вновь начинают действовать, и тебе опять приходится делать интубацию.

И никогда не знаешь, когда такой момент настанет. Поэтому и твердишь себе: «Главное — не расслабляться!».

— А теперь представьте, в мире есть 10 процентов пациентов, которым невозможно сделать интубацию по анатомическим причинам. Это подтвержденный факт. Причин — масса: у пациента может быть шейный остеохондроз или рот открывается не до конца, может быть заячий прикус, когда выпирают передние резцы и ты не можешь туда даже ларингоскоп вставить, бывает короткое небо, толстый язык. Много чего. Это кажется все так легко.

И в моей практике были случаи, когда я снимал пациента с операции, потому что не мог провести интубацию.

И мы говорили ему: «Извините!», объясняли причину и в плановом порядке передавали в областной центр.

— У вас дети есть?

— Да, трое.

— Вы хотели бы, чтобы они стали медиками?

— Хотел, чтобы сын попробовал. Но я не могу за него решать. Я всегда говорю, если человек хочет получить образование, чтобы потом всегда иметь работу, это врач. Ты приходишь в больницу, надеваешь белый халат, а что может быть лучше этого? Ты помогаешь людям.

Конечно, не все врачи — трудоголики, фанатики, люди, которые помешаны на своей профессии. Там же невозможно работать из-за денег. Там их нет.

Мизерные зарплаты: за 360 часов работы с сумасшедшей психологической и физической нагрузкой получаешь 140 тысяч. И это при стаже 7–8 лет! Поэтому большинство уходят в коммерческую медицину. И у меня уже не было сил на такую зарплату жить. В коммерческих клиниках платят гораздо больше. А сейчас я работаю в частной клинике главным врачом и, конечно, доволен, но душа-то требует адреналина. Всегда хочется в реанимацию. Хотя осознаешь: есть обязательства перед семьей, не всё только о себе думать.

Жена много, видя, как я мучаюсь, вздыхает: «Ну если хочешь, вернись в анестезиологию».

Потому что первый год, как я ушел оттуда, у меня было подавленное состояние. Это как вьетнамский синдром. Приходит человек после войны и не знает, что делать дальше, потому что здесь всё по-другому.

Нэля САДЫКОВА

Алматы

В жизни люди часто не находят своего предназначения, и их преследуют неудачи или болезни. Или проходят мимо «знаков судьбы» о поиске своего предназначения и места в жизни. В итоге они живут «по течению», а не так, как определено судьбой, свыше. Ведь любой человек с рождения обладает большими способностями, которые по разным причинам не раскрываются.

ИСКУССТВО СТЕПНЫХ ЦЕЛИТЕЛЕЙ

Например, казахи в прошлом отличались крепким здоровьем и долголетием; из-за лечебного климата казахи не знали, что такое туберкулез и другие легкие болезни. Частое передвижение верхом способствовало укреплению их физического здоровья. Из-за кочевого образа жизни меняли свое местожительство, что также требовало физической подготовки.

А сейчас поменялся не только образ жизни, но и образ мыслей, поступки, привычки и т.д. Если наши предки не пили спиртное, не курили, жили в основном на свежем воздухе, ели экологически чистые продукты, много двигались, то сейчас и курят, и пьют, не ведут здоровый образ жизни, питаются нездоровой пищей, имеют вредные привычки, много болеют и не отличаются долголетием. Т.е. живут не так, как надо.

Раньше казахи имели народных целителей, искусство которых передавалось из поколения в поколение. Это искусство исцеления как система древних знаний отличается от современного медицинского образования и лечения, в том числе слитностью с природой. Поэтому не удивительно, что его представители могли влиять и на природу, получать энергию из природы и космоса.

В основе ремесла целителя лежало раскрытие и развитие интуиции человека, управление подсознательным. Сами же целители могли достигать феноменальных способностей. Такие понятия, как энергетика, очищение тела и сознания, психоанализ, гипноз и др., были обычными в их практике (под другими словами и значениями).

При этом целители не лечили людей, как в наше время, а помогали им лечиться самостоятельно, работая над собой. Многие элементы лечения: игра в музыкальные инструменты, звон колокольчиков и подвесок, пение, вызывание, транс вызывали потрясение у больного, очищение его сознания, выравнивание душевного состояния через преодоление негативных мыслей и поступков. В прямом и переносном значении «народный доктор» помогал человеку прийти в себя, найти себя.

С помощью интуиции, знания и дара предвидения врачеватель угадывал причины болезней, которые устранял психоанализом. Ныне научно доказано, что причиной многих болезней является мысль человека. Музыка, песнопение, танцы и «театральные» представления благотворно влияли на психику больного.

В наше время говорят о памяти на клеточном уровне, т.е. большую информацию от своих предков мы передаем детям через свое тело. Культ предков, известный многим народам, улучшает эту память. Незнание же прошлого своего рода, его известных представителей погашает генетическую информацию, что вызывает сбой на клеточном уровне и появляются «блуждающие души» и болезни.

Делали и операции, когда целитель проникал в тело больного и извлекал опухоль или что-то иное, не используя инструментов, как в наши дни филиппинские мастера.

НЕОБЫЧАЙНЫЙ ФЕНОМЕН ЦЕЛИТЕЛЯ

В последние годы в Астане победителем ежегодной национальной премии «Народный любимец» в номинации «Успех и развитие» стал Жанарыс Енсепов из Актобе. Победителя выбирали 300 тысяч казахстан-

ФЕНОМЕН СТЕПНОГО ЛЕЧЕНИЯ

цев путем голосования в социальных сетях, а также на официальном сайте премии Lubimes.kz.

Оказалось, Енсепов добился успеха исцелением сотни тысяч больных из Казахстана и других стран. Организаторы премии были удивлены многочисленной группой поддержки Енсепова. Даже при поверхностном знакомстве видится необычайный феномен целителя, который подтверждается многочисленными отзывами выздоровевших, нашедших дорогу удаче людей, видео, газетными статьями, книгами, благодарным отношением и любовью народа. Само превращение в 1991 г. бывшего сантехника в известного в нашей стране и за рубежом врачевателя — феномен, который вызывает интерес.

Например, москвичи сняли два замечательных фильма «Святое обязательство» (Руслан Мальцев), где попытались показать и раскрыть этот феномен — призвание Жанарыса Енсепова служить народу своим даром лечения и приносить удачу людям. Фильм показывали на телевидении в Самаре, по всей республике Мордовии, Арзамасе, Нижнем Новгороде, Актобе.

Кстати, в фильме есть комментарии медиков, которые были свидетелями исцеления у народного доктора от онкологических, кожных и других заболеваний, которые в медицине не излечиваются. Медики привели примеры, как женщина после 7-летнего безрезультатного лечения у них от бесплодия родила после посещения целителя, ребенок исцелился от заикания в тяжелой степени, женщина вы-

вместе с матерью, а через пару сеансов стала ходить без костылей, и посетители с одобрением обсуждали это. Везде есть видеорекамеры, есть кабинет, где хранятся более 4000 отзывов и документов о выздоровлении посетителей, в том числе из-за рубежа, например, из Италии привозили мальчика, больного эпилепсией. Люди, которые получили исцеление, уверены, что дар древнего мудреца и лекаря Кыдыр ата возродился в Енсепове.

Лечение так же необычно: пришедший просто рассказывает о себе и с какими проблемами он явился. Во время сеанса Енсепов подводит человека к мысли о первопричинах его заболевания, чтобы его разум и душа раскрывались. Говорят, энергетика у врачевателя настолько сильная, что некоторым достаточно постоять у ворот дома лекаря.

Правда, чтобы попасть на сеанс, нельзя есть свинину, курить, употреблять алкоголь и наркотики на время лечения и на всю жизнь после него; надо делать добро, знать имена своих предков, иметь заклятия врачей.

На поступившие пожертвования рядом со старым домом целителя построена здравница с современным оборудованием для больных.

ЧУДО ИСЦЕЛЕНИЯ ИЛИ НОВАЯ ЖИЗНЬ

Содержательную информацию дал житель Нур-Султана Орынбек Ганибайулы Шарипов, который бывал на сеансах целителя: «Жанарыс Жаксылыкулы лечит людей днем и ночью — приходит к ним во сне. Он родился на берегах Аральского моря, и для восстановления водоема отдал много сил и средств. Он давно говорил: Аральское море восстановится не только в казахстанской части, но и в каракалпакстанской. И в этом году свершилось чудо — я был свидетелем. На высохшей территории Аральского моря недалеко от Муйнакского района Каракалпакстана нашли пресную воду на глубине 260–280 м. Такие источники нашли и в близлежащих районах. Вода вернет жизнь — она уже восстанавливается! И в нашей части жизнь налаживается. Жанарыс Жаксылыкулы говорил, что Казалы, Казалинский район не только вернется к прежней жизни, но его ждет блестящее

детей благодаря нему. А есть ли у нас врачи или психологи, которые «открывают дорогу» при невезении в жизни, неудачах в личной жизни или на работе? И здесь много свидетелей, как «народный любимец» приносил удачу им: кому-то помог с работой или в личной жизни, кому-то — с жильем, кому-то — с новым местом жительства и т.д.

Прием у Енсепова ведется публично: на один прием заходят 60–70 человек. По словам Жанарыса Жаксылыкулы, отсутствие индивидуальных сеансов объясняется тем, что посетители видят процесс лечения и его результаты; старается своим лечением охватить как можно больше желающих.

К примеру, есть видео: девушка после аварии пришла на костылях

будущее, в целом в районе Аральского моря в будущем будет, как в Дубае».

Орынбек Шарипов передал также отзывы нескольких посетителей целителя со всеми медицинскими документами, которые свидетельствуют, как в одночасье меняются судьбы людей к лучшему.

«Я, Жумагалиева Аккенже, из Атырау. В апреле 2019 г. я оказалась на операционном столе. Диагноз: миома матки с опухолью. Врачи сказали: так как опухоль находится рядом с маткой, операция неизбежна. Матку удалили. Оказавшись в таком тяжелом положении, я стала переживать, что не выйду замуж вообще. Однажды моя бабушка собралась к Жанарысу Жаксылыкулы, чтобы поблагодарить его. Я тоже поехала. При разговоре с его помощниками я рассказала, что и раньше приезжала с целью открыть себе дорогу, но плохо отзывалась о нем. Я зашла с намерением попросить прощения. Он сказал, что у меня есть колдовская палочка. В скором времени помощники Жанарыса Жаксылыкулы сказали мне, чтобы сняла УЗИ. У врача я с тревогой спросила, на месте ли моя матка. Врач дал хорошее заключение. У меня все было хорошо, все на месте. От счастья заплакала. Безмерно благодарна Жанарысу Жаксылыкулы!»

Я, Нуралина Нургуль, жительница г. Аксай (ЗКО). Я приехала в 2013 г. с диагнозом отслойка и дегенерация сетчатки глаза. Один глаз полностью не видел, а второй — только силуэты. Я была почти слепая; у меня постоянно был низкий гемоглобин 90 г/л, опущения почек, холецистит, хроническая пневмония, миокардит, гастрит, песок в почках и др. После первых сеансов у меня начал выходить песок, желчь. У Жанарыса Жаксылыкулы пробыла 2 недели. Когда приехала домой, видела аян. Целитель поднял руку и из них вышли маленькие червячки, которые что-то делали в глазу. Утром глаза были красные. Он сделал мне операцию. В больнице сказали: нервы восстанавливаются и никакой отслойки нет! Постепенно начала видеть. Повысился гемоглобин до 130 г/л. Почки чистые, анализы — отличные. Организм обновился полностью. Жизнь же стала ярче и радостнее, мои взгляды на жизнь поменялись полностью. Это чудо произошло благодаря Вам, Жанарысу Жаксылыкулы, я преклоняю голову перед Вами и безгранично благодарна, что подарили мне новую жизнь.

Я, Коянбаева Роза, жительница Актобе. В 19 лет я получила сильный ожог ноги. Шрам остался навсегда, что мешало мне носить платье и жить полноценной жизнью. 5 сентября 2005 г. я попала на сеанс. И все мои проблемы решились. Сейчас мне 32 и я уже в протяжении 14 лет лечусь у него. Мое счастье не передать словами. Я безмерно благодарна и желаю Вам крепкого здоровья и огромного счастья!

Благодарность от С. Туралиевой, Актобе. Я с 2007 г. начала лечение у Жанарыса Жаксылыкулы. Имея отличное здоровье, не могла иметь детей. Благодаря Всевышнему, узнав о чудесной силе целителя, нашла в нем решение всех своих проблем. Прошу прощения у Всевышнего за все свои грехи, совершенные не специально, и благодарна Жанарысу Жаксылыкулы за его помощь».

Дастан ЕЛДЕС

Шындығында, Петр Федоровичты қаусаған шал деуге келе қоймайды. Талай жасқа келген кейіпкеріміз әрі-бері қозғалғанда ширақ қимылдап жүрді. Жас шағында шаршы алаңды шыр айналып, екі иығын жұлып жеген жаужүрек шабуылшы болғандығы әлі сезілетіндей. Алдымен ол бізді үй-жай, қора-қопсысымен таныстырды. Рет-ретімен күнделікті шаруаға сақадай-сай тұрған құрал-саймандар, жүзі жарқыраған өткір балта, ара, сүргі... ақыр аяғы тәртіппен сап түзеген күрек, айыр, балық аулайтын қармақтарға дейін қожайынның іскерлігінен, тындырымдылығынан сыр аңғартқан.

Бізді қызықтырған әңгіме, әрине, ол емес-тін. Үйге енген соң төрде, құрметті орында тұрған теңбіл допқа әлсін-әлсін қарап қойып, Петр Федоровичтен футбол төңірегінде сыр тарттық.

— Ой, біздің тұсымыздағы ойындар өзгеше еді-ау! — дейді ол. — Сәнді де мәнді, сұлу да тартымды, таза футбол сонда болатын. Жанкүйердің делебесін қоздырып, өнердің «көкесіне» көрсете алмасан дегенәу несіне шығасын?! Қазіргі ойындарды қарап отырып, футбол емес, регби көргендей тыпыршып, мазаң кетеді. Бірін-бірі аяқтан тебісіп, киімдеріне жармасады. Тіпті, өзара әкірендесіп, жұдырық жұлсақтардың қайтесің? Әлсіздіктен емес пе!

...Футбол дегенде ішкен асымды жерге қоюшы едім. Шешемді қан қақсатып, ертеннен кешке дейін доп соңында жүгіруден жалықпайтынмын. Анығында, бізде жөні түзу доп дейтін доп та болған жоқ. Көбіне ішіне шөп тыққан былғары теріні тепкілейтінбіз.

Бесінші класты бітірген соң елге таяу Орынборда тұратын ағамның қолына көштік. Мақтаным та қояйын, екі-үш жылдан кейін жылтындап, жергілікті «Локомотив» командасының құрамынан көріне бастадым ғой. Әрамына, теңбіл доптың тылсым сырларына қанықтырып, финт көрсетуді, қарсыластардың ара-арасымен зыр жүгіріп, айнала беріп, қақпаға қақырата соққы жасауды үйреткен алғашқы жаттықтырушымын. Вадимовичтың қарызымды қарыздар болатынмын. Топырағын торқа болғырдың кескіні күні бүгінге дейін көз алдымда тұр.

Әскер қатарына алынған соң ЦСКА-ның қатарында ойнау бақытына ие болдым. «Динамо» стадионында ойнатып көріп, төрт жүз адамның ішінен жиырма бес жігітті іріктеп алып еді. Коля Трухачев, Саша Клыков, Володя Сорокумов деген сайыпқырандар есімде. Ағайынды Вася мен Толик Ченцовтарды да ұмытпаппын. Жылдамдықтары ересен болатын. Мәреден допты іліп алып, жебедей атылғанда... о-о-о, шаңын көресің, — деп қарай қақпада жатады. Витя Капустин деген ұшқыр шабуылшы болды. Қазір тірі ме, білмеймін, хабарласпағалы он бес жылдай уақыт өтіпті...

Ескі достары еске түскенде Петр Федорович сонадай жерде тұрған үлкен жәшіктің ішін ұзақ ақтарып, іздегенін таппай келді.

— Әскерден қалған фотоальбомым, хаттарым болушы еді, сайтан алғыр, көшіп жүргенде

ПЕЛЕМЕН ОЙНАҒАН «ПЕРІ»...

жоғалтып алдым. Ойға оралған сайын іздеймін, жер жұтып кеткендей... жоқ!

Сөйтті де, айтып отырған әңгіме тақырыбынан ауытқып, сол кездегі әскери қызметі жайына ауысып кетті.

— Қазір құпия емес, айта беруге болатын шығар — біздің негізгі қызметіміз қолға түскен барлаушыларды алмастыру болатын. Өзге елдің өкілін алып барамыз да, өзіміздікін алып қайтамыз. Түркияға, Иранға, Францияға, Германияға, тіпті Америка Құрама Штаттарына да жолымыз түсіпті. Нью-Йоркке төрт күн аялдағанымыз есімде. Гудзон көпірінен өтіп, резидентті әлдебір ғажайып виллаға түсірдік. Тү-у-у, өмір деп солардікін айт!..

— Петр Федорович, бразилиялықтармен қалай естестіңдер?

— Ә... Иә. Ол да есімде. Онда бразилиялықтар әлем чемпионы бола қойған жоқ-тын. Бірақ ерекше ойын мәнерімен жер шары жанкүйерлерін тамсантаып үлгерген. Әсіресе, ойын үстінде аяғымызға доп тигізбей қойған Қара маржаң — Пелені қалай ұмытарсың?! Көз алдымда қалған көрініс — бұл «сайтан» жолындағының бәрін шыр айнала алдап өтіп, біздің айып алаңымызға дейін жетті де, допты соқпай, онды-солды ойқастап жүріп алды. Не ойлағаны белгісіз.

Содан соң зуылдап, орта межеге қайта жөнелді. Кенет тұра қалды да, еңкейіп аяқ киімінің бірін шешіп, қаға бастады. Теңбіл доп теңкііп тұсында жатыр. Ойын үстінде мұнысы несі деп, біресе Пелеге, біресе төрешіге аңтарылып қарап қалыппыз. Сәлден кейін қой десіп, ортаға қарай лап қойды. «Пеле болса қайтейік, осылай да басына ма?!» деген ыза да жоқ емес-тін.

Ол біз тақала бергенде еңсесін жаза беріп, допты біздің қақпаға жалаң аяқпен шірене тартып жіберсін! Көзі бақырайып тұрған қақпашымыз да тура тоғыздық бұрышымен сүнгіп бара жатқан допқа ышқына ұмтылды. Қай-дан?! Гол-л... Дүрліккен жанкүйерлер стадионды теңселтіп жібергендей болды.

Мен бұ кісіні көп іздедім. Кәдімгі бүкіл әлем мәшһүр футбол төңірі, дүние жүзі жанкүйерлерінің сүйіспеншілікпен бөленген теңдессіз ойыншы Пеленің өзімен жасы аланда доп додасына бірге түсіп, тізе қағысқан, тіпті, Лев Яшинді жер соқтырған Петр Комисаров Қарағанды облысында тұрады дегенді естіп, тілдесуге көңіл құлап, дегбірім қалмаған. Ақыры, Бұқар жырау ауданының орталығында тұратын аяқдоп перілерінің бірін әркім-әркімнен сұрастырып жүріп, таптым-ау.

Ол да бізді көптен күткен сыңайда екен. Ортадан жоғарылау бойлы кетік шал қонақжайлық танытып, ырсия күліп тұрды.

— Осындай ғажапты да көргенбіз, бауырларым, — деді көкжиекке көз тіге отырып. Әжім басқан қараторы жүзін мұң кіреукегендей.

— Әрине, сонау матч сіздердің пайдаға шешілген шығар?..

— Жоқ-ә. Есеп есте жоқ, бірақ ойсырай ұтылды. Бразилиялықтардың аты бразилиялықтар емес пе!

— Сіз қақпасынан «желден өзгені өткізбеген» Лев Яшиннің қақпасына доп соғыпсыз...

— Иә, иә. Ондай да болған, жігіттер. Бірақ оған қазір ешкім сенбейді де ғой. Десе де, шындық қымбатырақ.

...Әлдебір тойдың қарсаңы-тын. Мәскеу клубтарының құрамасымен ойнау үшін «Динамо» стадионына кірдік. Онда бүгінгі Лужники жоқ-тын. Сонда да жұрт мерекеге жиналғанда, сонша көп жиналушы еді ғой. Ол ойынға да жер қайысқандай халық келді.

Қарсыластардың қақпасын Яшин қорғаған. Жер дүркіреткен атақ-данққа жете қоймаған кезі-тін. Әлем оны Мельбурндағы Олимпиадadan соң ғана таныды ғой. Бірақ сонда да мықты еді. Мәскеу құрамасы қақпаға осал адамды қоя ма!

Қарсыластардың айып алаңында қызған бір шабуыл үстінде қорғаушы допты өз қақпасының сыртына шығарып алды. Маған сол қақпадан бұрыштама соғу тура келген. Қиыстап келіп, бар күшіммен шыра тептім. Яшин қақпасының арғы бұрышын жанап, иіріліп барған доп «ондыққа» гүмп ете түссін! Қақпашы да секірген. Бірақ кеш еді. Әдеттегіше оқтай атылған допты біздің шабуылшылардың бірі баспен соғады деп күтсе керек. Қапы қалған ол күйініштен қолбағын жерге бір ұрды...

Кейін өзінің мені тауып алып:

— Қатырасың, ей, бұйрабас! Маған әлі ешкім де дәл сөйтіп доп соғып көрген жоқ, — деп шашымнан тарақтап, күлгенін білемін. Екі езуім екі құлағыма жетіп мәз болып қалдым. Сол

доп бізге жеңіс әперген еді. Әлгі сәт есіме түссе бүгінге дейін өзім де жынды кісіше жатып алып ұзақ күлемін. Ондайда рахаттанып, күні бойы көңілді жүремін. Футбол да, біле білсеңдер, творчество, жігіттер! Оның да ләззаты бар.

Бобров, Бесков сияқты сол кезеңнің жұлдыздарымен ойнаған шақтарымыз да ұмытпақ емеспін. Жаттығудан соң қалып, солардың шеберліктеріне ден қоятынбыз. Бір ғажабы, олар атақ-данқ буына мастанып, екі аяғы аспаннан салбырап түсе қалғандай, жан баласын менсінбей, шіреніп жүретін бүгінгі кейбір спортшыларға ұқсамайтын. Халықтан бөлінбейтін. Білгенін үйретуден ерінбейтін. Сонша қарапайым келетін. Несін айтасың. Адам еді ғой олар. Адам...

Әскер мерзімі біткен соң Орынборда сарғая күтіп отырған шешеме қайтуды жөн санадым. Ел чемпионы бола алмадым. ЦСКА алтын медаль алғанша бірнеше матчты жіберіп алдым. Олай-бұлай жүріп-тұратын әскери қызметіміз кедергі болды. Шектеулі уақыттың арасында спорт шеберлігіне де тапсырып үлгермеді. Оның үстіне бірді-екілі табысын болмаса үлкен спорттың маған қол емес екенін өзім де сезетінмін.

Сөйтіп шешеме келдім де, көп ұзамай Қарағандыға көштік. Кейінгі Горбачев шахтасында отыз екі жыл бойы табан аудармай еңбек еттім. Футболды онда да ойнап жүрдім, әрине. Шахтада тұрған төрт жеңіс кубогында менің де үлкен үлесім бар. Кейін кездейсоқ апатқа ұшырадым. Күрделі операцияларды бастан кештік. Жеке өмірім де аса тәтті бола қоймапты. Біреулер теріс қарап кетті. Бір жақсысы, өмірімде ішімдікке де үйір болмаппын, шылым да шекпеймін.

Міне, енді көріп отырсыздар, бұл дүниеде бар-жоғымыз белгісіз, ептеп күн көріп жатырмыз. Бірақ бала күннен серік болған футболды ұмытқам жоқ...

— Сонда, Петр Федорович, футболды әлі де қызықтап тұратың ба?

— Әрине, жас шақта өміріңмен біте қайнасып кеткендей спортты қалай ұмытарсың. Бірақ кейде зеріккенде ойнап жүрген балаларды қақпаға тұрғызып қойып, өз-өзіңді «тексеретін» сәттерің болады. Бір ғажабы, сайтан алғыр, әлі де жап-жақсы тебемін...

Кезінде әлемнің таңдаулы сайыпқырандарымен үзеңгі қағысып, айтулы өнерімен көрерменге талай қол соққызған Петр Федорович Комиссаров әбден қартайса да, үйіндегі тіршілігін күйттеп, шаруасын шаруалап, бұйығылау күндерін кешіп жатыр. Ешбір өкінбейтіндігін де айтқан. Әйтеуір, әр құбылыстың айқын кезеңдері болатыны секілді, жастық шағының белгілі сәттерін ізсіз өткізбепті. Ол соған қуанады. Биік шыңдарға әркімнің шығуы ышқын емес шығар — қанағатшылдығына сүйінеді.

Тек кейінгі ұрпақ мейлі «пері» десін, мейлі «сері» десін, бір кездері артында қалдырған асғантай еңбегінді ұмытпай, еске алып жүрсе болады да. Өмірдің мәні де сонда емес пе...

Құлтөлеу МҰҚАШ
Қарағанды облысы

	Иордания				Абдуллин	Жұрдай (син.)	Дипломатиялық қызметкер		Ішкіш		Атаман	
	ҚР қаласы	Сұйық дәрі		Көлік түрі	Үй құсы	Өзін арашарлар (син.)						
	Бағалы тас						Хим. элемент		Енбе (син.)		Мексика астанасы	
				Көпшілік		Чили шөлі						
	Жан ... Ван Дамм					Тіл мен ...	Ұзын ішек					
	Хауа (орысша)	Бангладеш	Айтыс асабасы	Техник					Мұхтар ...		Ресей ұлты	
					Зер	Өнер үйі		... Рид				
Қымыз ыдысы		Сәкен ... (ақын)	Ауыздық					Жаңа жыл сәні				
			Түркия қаласы	Қыли		Қазақы өлшем			Физ. термин			
Жарыс бөлігі	Сұмдық (син.)						Италия астанасы	... безер	Қырғыз жыры		Серік ...-Шах	
Су жылыны	Қарсы				Рюмка	Екі сыммен жүретін көлік						
			Телеком			Мөз				Елші (орыс.)	ИС	
	Тек					Елші құжаты						
			Оңт. астана;			Шындық	Аурухана бөлмесі	Жұмағұлова				
	...-жаран		Шам түрі		Қанар			Құрылыс материалы			...-сіңілі	
			Марқа		Құс ауруы				Тырнақ бояуы			
Эстон композиторы		Цирк алаңы		... Капур				Шер	Футбол бұйымы		Ас "атасы"	
					Күс	Үй құсы			Наным			
Азагүл		...зала				Нар				Теңбіл		
...-сабыр						ТАСС			Кокс			

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

– Менің күйеуім ұдайы өзінің бұрынғы әйелі туралы айтады. Не істесем екен?
 – Айта берсін. Онда тұрған түк жоқ. Өтті де кетті ғой. Ал менің күйеуім өзінің болашақ әйелі туралы айтып күйдіреді ғой...

 Қайыр тілеп отырған мүсәпірді мүсіркеген әйел әмиянын әрі-бері ашып қарап:
 – Ұсақ ақшалардың болмауын-ай... – депті қынжыла. Қайыршы:
 – Ірі ақшаны ұсақтап бере аламын...

 – Оңбаған! Опасыз! Сен мені тағы да төсек үстінде, осымен екінші рет Қатира дедің!
 – Қараңғыда... Ажырату да қиын...

 – Әйел күйеуін қай уақытта мұқият әрі зейін қоя тыңдайды? Білесің бе?
 – Білмедім...
 – Күйеуі өзге әйелмен сөйлесіп жатқанда!

 Еркекке қиын болса, әйелді іздейді. Ал жақсы болса, екінші әйелді іздейді.

 Хирург егде әйелге:
 – Сіздің теріңізді одан әрі тартуға болмайды. Шегіне жетті. Бұдан әрі тартсақ, теріңіз жыртылып кетеді.
 – Ой, дәрігер, тағы кішкене тартыңызшы. Бетімде әлі де әжімнің іздері бар сияқты.
 – Жо-жоқ, тартуға болмайды!
 – Дәрігер, қымбаттым...
 – Айнаға қараңызшы, сіздің иегіңіздің астында әдемі шұқыр тұр, солай ғой?
 – Солай.
 – Бұл шұқыр – сіздің кіндігіңіз.

№41-42 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

А	Ш	Т	П	А	К	І	М	І	Ш	Н	А	П	С	
О	О	Р	Ү	Ү									Т	
Т	О	Л	Ы	Қ	Т	Т	С	У					Е	
Ә	П	Ы	С	К	У	Б	А						К	
Ж	И	Ы	Р	М	А	А	А	Б	К				Л	
І			А	М	У	Р	Қ	А	И				О	
К	Ү	Б	І	Б	А	Б	Б	Е	Л	А	К	Т	И	В
С	Ү	Д	О	И	А	В	Т	О	Р	Ы				
Т	А	Т	Р	А	О	Д	А	Қ		М	А	Ң	Ы	З
А	І	Қ	Ұ	М	Т	Ү	Л	Д	Е				А	
Н	А	Н	А	А	Ш	Ы	Ю	Н	А	Н	Ы	М		
		Д	З	А	Р	З	А	Г	С	О	С	М	А	
К	Р	Е	Д	О	Х	О	С	А	Т	Т	А	Р	Н	
Ү	У	Б	Р	А	А	Р	А	Т	А	И	Д			
Н				Н	А	Т	У	Р	А	Л	А	К	В	А
Ш				А	Е	И	Ф	С					С	
Ы				К	У	Р	А	С	Б	И	С			
Ф				Ә	А	Г	Е	М	А	Т	О	М	А	
Ы				Д	Ә	У	А	Н	А	А	М	А	Н	
С	П	И	Р	С	Е	Р	И	Е	Н	А	А	К	Т	

Астероид саналып келген аспан денесі ғаламшар болып шықты

Осы күнге дейін астероид саналып келген Гигея ергежейлі ғаламшар санатына ауыстырылуы мүмкін. Бұл туралы Nature Astronomy ба-сылымы жазды.

Гигеяны 1849 жылы италиялық ғалым Аннибале де Гаспарис ашып, оны ежелгі грек мифологиясындағы денсаулық құдайының құрметіне Гигея атаған. Марс пен Юпитердің ортасында тұрған Гигея Күнді 5,5 жер жылында айналып өтеді екен. Оның диаметрі бар болғаны 430 шақырымды құрайды.

Ғалымдар Күн жүйесінде бес ергежейлі ғаламшар бар деп санайды. Олар: Плутон, Эрида, Хаумеа, Макемаке және Церера. Ішіндегі ең кішкентайы – Церера, оның диаметрі – 950 шақырым. Енді Гигея алтыншы

болып тіркелуі мүмкін. Жақында астрономдар Гигеяны Еуропаның Оңтүстік обсерваториясындағы «Өте үлкен телескоппен» (Very Large Telescope) зерттеп, оның пішіні шар тәріздес екенін анықтаған. Осыдан кейін ғалымдар Гигея ергежейлі ғаламшар

деген тұжырымға келді. Өйткені ол шар тәріздес, Күнді айналады, ешқандай ғаламшардың серігі емес және өзінің орбитасын өзгелерден тазарта алмайды.

Гигеяның жаңадан алынған суреттерін зерттей отырып оны астероидтан ергежейлі ғаламшар санатына ауыстыруға толық негіз бар екенін айта аламын. Сондай-ақ, ол қазіргі таңдағы Күн жүйесіндегі ең кішкентай ғаламшар атанады, – дейді зерттеуші топтың жетекшісі Пьер Вернацца.

Ғалымдар Гигея осыдан шамамен 2 миллиард жыл бұрын Церера мен бас белбеудегі барлық астероидтар секілді жойқын соққының әсерінен пайда болды деп топшылайды.

Қазақстан Республикасының Еңбек сіңірген артисі, көрнекті күйші-композитор Секен Тұрысбек Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің студенттеріне шеберлік сыныбын өткізді.

Секен ТҰРЫСБЕК:

КҮЙ – БІЗДІҢ ХАЛЫҚҚА ҒАНА ТӘН ӨНЕР

Өнер және мәдениет факультетінің студенттері қатысқан шарада мәдениет майталманы бабадан балаға мұра болып келе жатқан күй өнері хақында, ұлттық музыка төңірегінде салықалы ойларымен бөлісті. Қазақстанның Тұңғыш Президенті – Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани

жаңғыру» атты мақаласында «Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – ұлттық кодынды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғырыққа айналуы оп-онай», – деген болатын. Ал түйсіне білген адамға ұлттық кодымыз қазақтың сөз өнерінде, классикалық әні мен күйінде жатыр. Секен Тұрысбек жастармен кездесуде әңгіменің

әлқиссасын осы төңіректен бастады.

– Ұлы жазушы Мұхтар Әуезовтің «Қазақтың өнеріндегі ең күрделісі, толғаулысы, сырлысы ол – күй өнері», – деген сөзі бар. Тағы да Мұхтан «Қазақтың ұяты мен қасиеті тек қана күйінде қалды», – дейді. Расында да, күй – біздің халыққа ғана тән өнер. Дәл қазақта күйді құрметтейтін ел жоқ. Мәселен, біздің батысымызда да, шығысымызда да, Арқада да күй мектептері қалыптасты. Бұл – біздің баға жетпес байлығымыз. Кейбіреулер қазақта бес мың немесе жеті мың күй бар деп жатады. Тіпті, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясында арнайы санақ жүргізіліп, 5030 күй деген сан шыққан. Өз басым тыңқылатқан дүниенің бәрін күй деп танымаймын. Шыққан мың күйдің ішінен он бес-жиырма жанымызға жылылық әкелсе, жүрегімізді қозғаса, ой салатын болса, иірімі, формасы, диапазоны, бо-

яуы сай келіп тұрса, міне – нағыз күй, қалғандары қатардағы дүниелер. Мәселе санында емес, сапасында. Мәселен, Нұрғиса Тілендиевтің «Ақку» күйінен не ала алмайсың, не қоса алмайсың. Нұрағамыз сияқты жүрегінді, жаныңды қозғайтын дүние шығады-ау деген күйді дамытып, соған өзіміздің үлесімізді қосып жатсақ, ол халықтың ертеңгі игілігіне айналады, – деді Секен Тұрысбек.

Сондай-ақ, шеберлік сынып барысында дәулескер күйші бірнеше шығарманы төгілте орындап, жиналғандардың ыстық ықыласына бөленді.

Басқосуда студенттер өнер иесіне өздерін қызықтырған сауалдар қойып, шығармашылық жоспарлары туралы сұрады.

Қыздар университетінің ресми өкілі Жандар Асаннның айтуынша, бұл шара «75 жылға – 75 игілікті іс» жобасы аясында жүзеге асырылып отыр.

qazaquni.kz

«СЫЙҒА БЕРІЛГЕН ЖӘДІГЕРЛЕР» КӨРЕРМЕН НАЗАРЫНА ҰСЫНЫЛДЫ

Түркістан облысындағы «Әзірет Сұлтан» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінде «Сыйға берілген жәдігерлер» атты көрме ашылды. Шараға «Қожа Ахмет Ясауи мұрасы және Түркістан» халықаралық ғылыми – практикалық конференциясына келген қоғам қайраткерлері мен отандық және шетелдік белгілі ғалымдар, музей саласының мамандары қатысты.

«Әзірет Сұлтан» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің директоры Нұрболат Ахметжанов музей қорын толықтыру бағытында атқарылып жатқан жұмыстар мен көрменің мақсатына тоқталып, арнайы келген жәдігерлер тарихына көз жүгіртер болсақ, музейге сый тарту әйгілі Әмір Темір Темір заманынан бастау алады. Оған дәлел Әмір Темірдің бұйрығымен құйылып, кесенеге сыйға берілген халық өнерінің лағыл маржандарының қатарына жататын, алтын күміс жалатылған 6 дана шырағдан мен тайқазан, лауха сынды жәдігерлер болып табылады.

Музей қорын толықтыруда тек Қазақстаннан ғана емес, көршілес мемлекеттерден және Түркия Республикасынан да атсалысып жүрген азаматтар бар.

Мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің қорына «Музейге сый» акциясы аясында жинақталған, экспозицияға шығарыла бермейтін 75 жәдігер таныстырылды. Олардың қатарында Қаракерей Қабанбай батырдың қанжары, 1978 жылы «Әзірет Сұлтан» қорық-музейі республикалық музей ретінде ашылар сәтте мемлекет және қоғам қайраткері, сол кездегі мәдениет министрінің орынбасары Өзбекәлі Жәнібековтің бастамасымен, жергілікті партия комитетінің

қолдауымен жергілікті халықтан жиналған және жыл сайын музейге сый ретінде тапсырылып жатқан құнды дүниелер бар.

Сыйға келген жәдігерлер тарихына көз жүгіртер болсақ, музейге сый тарту әйгілі Әмір Темір Темір заманынан бастау алады. Оған дәлел Әмір Темірдің бұйрығымен құйылып, кесенеге сыйға берілген халық өнерінің лағыл маржандарының қатарына жататын, алтын күміс жалатылған 6 дана шырағдан мен тайқазан, лауха сынды жәдігерлер болып табылады.

Музей қорын толықтыруда тек Қазақстаннан ғана емес, көршілес мемлекеттерден және Түркия Республикасынан да атсалысып жүрген азаматтар бар.

qazaquni.kz

ҚАЗАҚТЫҢ МҰҢЫ МЕН ШЫНДЫҚТЫҢ ЖЫРЫ – «ҚАЗАҚ ҮНІ» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗДАР!

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

«Қазпошта» арқылы жазылу бағасы:

1 ай	қала	379,24	3 ай	қала	1137,72	6 ай	қала	2275,44	12 ай	қала	4550,88
1 ай	ауыл/аудан	397,86	3 ай	ауыл/аудан	1193,58	6 ай	ауыл/аудан	2387,16	12 ай	ауыл/аудан	4774,32

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент –
Редакторлар кеңесінің төрағасы –
Қазыбек ИСА

Бас редактор – Құлтолеу МҰҚАШ

Бас редактордың бірінші орынбасары –

Зейнолла АБАЖАН

Бас редактордың орынбасары –

Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ

Жауапты хатшы – Гүлмира САДЫҚ

Бөлім редакторлары:

Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)

Айнұр АХМЕТ (мәдениет)

Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:

Астана тілшілер қосыны:

Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ

(8-702-931-89-86)

Жасұлан ИСА

(8-776-120-19-72)

Ақмола облысы:

Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)

Арқалық қаласы:

Нұрсұлтан НҮРМАН

(8-702-688-84-87)

Алматы облысы:

Айтақын БҰЛҒАҚ (8-702-239-62-99)

Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)

Мырзағали НҮРСЕЙІТ (8-701-771-6496)

Қанат БІРЖАНСАЛ (8-775-323-0850)

Батыс Қазақстан облысы:

Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

(8-701-111-61-05)

Жезқазған қаласы:

Жанат АСАНҚАЛИ

(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)

Сәтбаев қаласы:

Абдолла ДАСТАН

(8-71063) 7-20-97, 8-777-302-46-79)

Қарағанды облысы:

Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)

Қостанай облысы:

Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)

Семей қаласы:

Рахат АЛТАЙ

(8-775-998-15-39)

Маңғыстау облысы:

Сағындық РЗАХМЕТ (8-775-379-84-88)

Түркістан облысы:

Әбдіғалпай АЙДАР

(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)

Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)

Түркістан қаласы:

Әтіргүл ТӘШІМ (8-702-489-47-23)

Атқарушы директор –

Қаныш ЖАРЫЛҚАСЫН

Тарту бөлімі:

Астанада:

Жасұлан ИСА

(8-776-120-19-72)

Шымкентте:

Мүтән ИСМАЙЫЛ (8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш» (87015728847)

дүңгіршіктерінде сатылады

Газет ҚР Мәдениет және ақпарат

министрлігінде 19. 12. 2012 жылы тіркелген.

Күрәлі №13976-Г (Алғашқы күрәлік

№1270-Г, 01. 08. 2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқа-

расы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз.

Қолжазбалар өңделеді және қайта-

рылмайды.

Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап

береді.

Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме жа-

салуды шарт.

Газетте «Қазақпараттың» материалдары

пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер

орталығында беттелді

АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 400

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:

050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3

ықшамауданы, С. Сейітов көшесі, 11 үй

Байланыс телефоны:

8 (727) 398-57-31

E-mail: qazaquni2000@gmail.com

www.qazaquni.kz

Кезекші редактор –

Гүлмира САДЫҚ

ТОО «Қазақ үні»

БИН 000540006784

ИИК KZ508560000000385541

АГФ АО «БанкЦентрКредит»

г. Алматы, БИК КСВКЗКХ, Кбе 17

Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында

басылды. Алматы қ., С. Мұқанов к., 223 б.

Көлемі: 6 баспа табақ

Ⓐ – материалдың жариялану ақысы төленген